



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H



ÅR

HØJSKOLE

AARSSKRIFT

1945

Sietens
Pædagogiske Studiesamling
København V.

Aarsskrift

for

Odder Højskoles Elevforening

1945



Udgivet af Elevforeningen

25. Aargang.

Stiens
Pædagogiske Studiesamling
København V.

Hads Herreds Bogtrykkeri A/S

Sietens
Pædagogiske Særtrykssamling
København V.

Adventsalm.

Naar Vintermørket om os staar,
Da gryr paany vort Kirkeaar,
med Trøst for Sorg, for Synden Bod,
fra Kongen udaf Davids Rod.

I Dag den samme som i Gaar,
han bryder Lænker, heler Saar.
Mod Sjælens Armod, Folkets Nød
han byder Verden Livets Brød.

Guds Folk! Ind for din Konge træd!
Ham med dit Hjærtets Offer glæd!
Indvi til ham din Livsens Vej!
Sin Salighed han byder dig.

Vi maa i Striden være med
mod Mørkets Magt, for Lys og Fred.
Lyksalig hver, ham følge vil;
thi ham Guds Rige hører til!

Snart denne Verdens Tid forgaar.
Da gryr Guds Kirkes Jubelaar.
Af Naade, Herre, da os giv
med alt dit Folk et evigt Liv!

Skrevet 1914 af *Edvard Evers* (1853—1919), Sognepræst i Norrkøping og Forfatter. Fra Svensk ved *Jakob Lykke*, 1945. Kan synges som „Det lakker nu ad Aften brat“.

Forældet aldrig blev Livets Tale, - - -

Og rammer Uaar vor danske Egn,
vil Livets groende Fremfærd stoppe,
vi kæmper under de gamle Tegn,
end staar Guds Bue i Sky histoppe.

Jakob Knudsen.

Der skrives Historie i denne Tid, ja, det gør der jo til enhver Tid, men en Brydningstid som den, vi har oplevet de sidste Aar, vil gaa ind i Historien med bestemte Aarstal.

Og hvad kommer der saa ud af det? Hvordan vil den Verden blive, der skal vokse sig ud af det Kaos, Krigen har skabt?

Det afgørende er ikke først og fremmest, hvor de nye Landegrænser sættes, skønt ogsaa det vil faa stor Betydning; men Hovedspørgsmaalet bliver, hvorledes Folkene sætter sig til de gamle Livssandheder.

Man kan ikke andet end glædes over at høre den engelske Premierminister Attlee, naar han saa stærkt fremnæver, »at den største Opgave, vi er stillet overfor i Dag, er at gøre det klart for alle Nationer, inden det er for sent, at vor Civilisation kun vil kunne leve, hvis vi i de internationale Forhold og i vort nationale Liv respekterer og gennemfører det kristne Princip om, at vi alle er Brødre«.

Stærkere kunde det ogsaa udtrykkes saaledes: »Søg først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skal og alle disse Ting tillægges eder.« For det er jo sandt, kunde vi helt og fuldt gaa ind under denne Lov, saa vilde det hele ordne sig paa en naturlig og god Maade.

Vi er heller ikke i Tvivl om, at det er rigtigt, og i vore bedste Stunder føler vi det ogsaa saa stærkt, at vi afgjort vil sige Ja til det, og saa gaar det alligevel saa tit saadan, at det daglige Slid med økonomiske og materielle Spørgsmaal optager os saa stærkt, at vi faar det andet skubbet til Side, eller vi vender om paa det; vi søger først at ordne de økonomiske Spørgsmaal, saa kan det andet komme bagefter.

Det kan da være godt at lytte til Historiens Tale. Historien giver ikke da capo, men Historien gentager sig, og vi vil se, at hver Gang Danmark og det danske Folk har oplevet en Stortid, har det været efter denne Lov. Da har det ikke været de økonomiske Spørgsmaal, der har optaget Folket stærkest, men det har tværtimod været det aandelige, det har oplevet, og saa er alt det andet kommet som en naturlig Følge, fordi Betingelserne har været til Stede, for at det kunde ske.

Tiden forud for Kristendommens Indførelse var jo paa mange Maader en Stortid, men det var sikkert ikke nogen lykkelig Tid. Det var Vikingetiden — Hedenskabens sidste voldsomme Udslag; men under Kampbulderet sukkede mangt et Hjerter efter Fred.

Der fortælles om en Hedning paa Island, at han i Døden bad til den Gud, der havde skabt Solen.

Det var, som om Nordens Folk forstod, at der maaske var noget, der var større end det, de kendte fra deres Gudelære. Da Kristendommen saa kommer, bringer den naturligvis ikke Fred og Frihed uden Vanskeligheder, men den kom med Fred til Hjerterne, og det har den gjort til alle Tider.

Det blev en lykkelig Tid, saa længe Kirken saa som sin Opgave at hjælpe Menneskene, men da dens Rigdom og verdslige Magt steg, og man skulde synes, at den havde særlig Betingelse for at skabe gode Kaar for alle, ved vi, at saadan gik det ikke. Det hele maatte slaas i Stykker, for at der igen kunde blive Jordbund for sand Kristendom, og det blev den fattige Martin Luther, der blev Redskabet.

Man oplever en god Tid i Renaissanceen med opadgaaende Priser, store Opdagelser og Fornyelser paa næsten alle Omraader. Men atter samler Magten og Velstanden sig hos en enkelt Stand — Adelstanden — og den evnede ikke at bjerge de rigeste Livsværdier igennem de gode Dage, man glemte den vigtige Livslov, der hedder Næstekærlighed, det blev Egenkærligheden, der kom i Højsædet hos Adelstanden, og store Dele af den gik til Grunde.

Indenfor den fattige Landbostand var der ikke Plads for Egenkærlighed, og selv om Historien ikke fortæller ret meget om det, kan vi være sikker paa, at Hjælpsomhed og Næstekærlighed dér havde god Jordbund, og det blev denne Stand, der fik Lov til at føre Slægten videre; men den manglede Oplysning og Handlekraft, ja, Frihed, og Tiden var moden til Diktatur i Form af Enevælden.

Et Folk kan imidlertid ikke leve ret længe under Tvang, det vil føre til Egoisme hos de ledende, og det skaber enten Sløvhed og Ligegyldighed hos de undertrykte eller ender med Revolution, og dette skete jo ogsaa i mange Lande, særlig i Frankrig.

Heldigvis var vi saa lykkelige, at der her i Danmark fødtes Mænd med Evne og Vilje til at gøre det gode. Det blev atter Næstekærligheden, der kom til at føre an.

Hostrup har udtrykt det saaledes:

Det var Kongens Søn, den gode,
 med et Mod paa tyve Aar,
 det var Mænd, paa hvem man tro'de,
 Mænd, der led ved Folkets Kaar.
 Adelsmænd mer' af Sind end Blod;
 sad der kun altid slige,
 saa tæt ind ved Tronens Fod!

Bag ved dem man saa sig lejre
 kun en fredsæl Borgerhær,
 altid Danmarks bedste Sejr
 købtes uden Blod og Sværd;
 kæmpet der blev, før vi fik Fred,
 men de, som tabte Slaget,
 de vandt ikkun selv derved.

Og saa oprandt der atter en lykkelig Tid for det danske Folk. Bernstorff forstod, at skulde man opnaa Fremgang og gode Kaar, maatte der Oplysning til, og man maatte ikke glemme de aandelige Værdier, og selv om der kom Krige og Statsbankerot, blev det alligevel en »Guldaldertid«.

Hen i 30'erne er der en vældig Udvikling paa det økonomiske Omraade. Dræning og Mergling og gode Priser paa Landbrugsprodukter førte til, at man atter blev stærkt optaget af det materielle.

Saa kommer 1848—50, der fører med sig, at man bliver endnu mere selvsikker og glad ved egen Dygtighed, og der maa et 64 til, for at der atter kan blive Jordbund for Aandens Tale.

Nu er der endelig Grobund for Grundtvigs Tanke, der gennem Højskolens Gerning er med til at danne Grundtaget for alt det nye, der vokser frem, og atter oplever det danske Folk en Stortid, baade paa det aandelige, kulturelle og økonomiske Omraade.

Efter den første Verdenskrig har det atter været det økonomiske og materielle, der har optaget Sindene stærkt, ikke alene i Danmark, men i hele Verden. Man har villet ordne Forholdene saadan, at alle skulde faa det godt økonomisk. Man har fremhævet Europas høje Kultur, og hvad er der saa kommen ud af det? Ja, man kan vist godt sige, at trods den vældige Udvikling i teknisk og økonomisk Henseende, som vor Tid har oplevet, er der ingen Sinde i Verdenshistorien lidt større Nederlag, fordi man atter har vendt om paa den gamle Livslov.

Derfor lyder det stærkere til os i Dag end nogen Sinde: »Søg først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skal og alle disse Ting tillægges eder.«

Det kan slet ikke fejle,
at hvem som helst paa Jord
sin egen Sø vil sejle

og drømmer, han er stor,
sig støde vil derpaa,
at Vejen og at Kilden,
at Lyset og at Ilden,
at alt er for de smaa.

Hjertelig Hilsen til alle Aarsskriftets Læsere med Øn-
sket om en glædelig Jul og et godt Nytaar.

Marie og Elisius Johnsen.



Forkyndelse.

Ovre ved Slagelse bor der en gammel Frimenighedspræst ved Navn *Niels Dael*. I over en Menneskealder har han paa sin skønne Menighedsskole, »*Liselund*«, dels holdt kirkelig Friskole for modne Mennesker, dels samlet Mænd og Kvinder fra alle Nordens Lande til store Møder, hvor allehaande kirkelige og folkelige Spørgsmaal blev belyste og drøftede. Til sidst kom Tyskerne og jog ham ud af hans Virkeplads. Senere fyldtes »*Liselund*« med Flygtninger. Og det er ikke godt at vide, hvornaar der alter kan kaldes til Møde paa dette for saa mange mindere Sted.

Men den gamle Kirkemand har trods sin høje Alder (88 Aar) ikke lagt Mælet endnu, da disse Linjer skrives. Og det hænder, at han sender et Ord ud i Verden, der ligesom midtsamlar nogle af de bedste Tanker, han og hans Hjælpere i Aarenes Løb har søgt at kaste Lys over og at virkeliggøre. Et saadant Ord er det, vi her vil dvæle ved et Øjeblik. Det lyder:

»*Forkynd! Det giver Liv! Det giver Kræfter! Det giver Fællesskab!*«

»Forkynd!« — Ja, hvad er Forkyndelse? De fleste vil nok lige straks komme til at tænke paa Præstens Prædiken, hans Tale fra Prædikestolen. Den skal jo efter en gammel, forlængst anerkendt Regel gaa ud paa at forkynde Evangeliet. Men hvis denne Forkyndelse mest bestaar i en saglig Redegørelse for visse kristelige Sandheder eller en Beskrivelse af menneskelige Følelser og Stemninger eller en Række moralske Betragtninger og Formaninger, — ja, saa bærer den ikke sit Navn med Rette.

Og paa den anden Side: Den sande Forkyndelse behøver ingenlunde en Prædikestol som Stadelplads. Den kan ogsaa dreje sig om noget andet end det, vi plejer at forstaa ved Evangelium. En rigtig *Højskolelærer*, for nu her at nævne et meget nærliggende Eksempel, maa ogsaa være Forkynder, naar han fra Højskolens Talerstol taler Danmarks Sag overfor de unge, og naar han søger at give Livets Grundlove Autoritet i sine Tilhøreres Sind.

Baade i Kirke og Skole vil det vise sig, at Niels Dael ogsaa har Ret, naar han tilføjer nogle Ord om, at *Lære alene* saa let kan friste til Uenighed og føre til Fattigdom.

Men hvad er saa Forkyndelsens særlige Kendemærke?

Det lader sig vist ikke udtrykke bedre, end *Grundtvig* har gjort det i de navnkundige Linjer fra hans Mindedigt over *Henrik Steffens* (1845), hvori han skildrer denne sin nylig afdøde Fætter som den, ved hvem her i Danmark i hans Ungdomsaar *Ordet* vaagnede,

“— den fri, den stærke Tale
om, hvad *Haanden* griber ej,
men hvad dog fra dybe Dale
baner sig til Stjerner Vej:
Ordet, som af *Aanden* føres,
skaber Syn, hvor Røsten høres.“

Er *Verden nu* præget af »Uenighed«, ja, hærget af den bitreste Strid, og er den nedsunken i Fattigdom, saa er det visselig ikke uden Sammenhæng med den Daarskab, at man viden om i alle Lande lod det være den vigtigste Skolesag at oplære Slægten i, hvad *Haanden* kunde gribe. Selv de Verdensanskuelser, som man søgte at indarbejde i Millionernes Bevidsthed, stilede jo mod at skabe Betingelser for Tilvejebringelse af *haandgribelige* Livsgoder frem for alt. Var der »Aand« i Agitationen for Idæerne, saa var det Verdensaanden eller selve den onde Aand, der skænkede »Forkyndelsen« dens Lidenskab.

Men *Guds Aand* og den sande *Folkeand* baner sig Vej fra de dybe Dale til Stjernerne. Herligheden, som den

ikke blot skildrer, men skaber, bestaar just i Liv og Kræfter og Fællesskab, i Stedet for Død og Almagt og bitter Strid.

Hvor har dog den gamle Kirkemand fra »Liselund« Ret, — ogsaa naar han fra Kirken og dens Tjenere, som han vel i første Række har for Øje, vender sig til Skolen i alle dens Skikkelser og raaber sit »Forkynd!«

Men Forkynder bliver ingen i Kraft af en Beslutning, i Henhold til et godt Raad eller en indtrængende Formaning. Aanden, som ene kan give Ordet dets Ståkraft, dets usynlige Myndighed og dets Evne til at »skabe Syn«, udvælger selv sine Redskaber og fastsætter selv sine Tider.

Der er ikke andet for end at stille sig til Raadighed med ærlig Viltje og med alle sine bedste Kræfter, og i Ydmyghed bede om at blive brugt som Tjener, — selv paa nok saa beskedene en Plads, — for den fri, den stærke Tale om det uhaandgrubelige. Den er der Brug for alle Vegne, og den har Tjenere i alle Samfundslag. Der spørges ikke om Stand og Stilling. Tør vi ikke selv regne os blandt Forkynderne, saa tør vi dog fortrøste os til, at vi gør en nyttig Gerning, naar blot vi taler »sandt om smaat og stort og jævnt om alt det høje.« Da lytter vi ogsaa med Glæde til den fri, den stærke Tale, hvor den tyder fra deres Læber, som fik Evnen til at føre den.

Maatte den danske Skole og den danske Kirke aldrig savne Forkyndere af den rette Slags, men tværtimod faa rigtig mange af dem i den kommende Tid, — som den bedste Hjælp for en nødstedt Slægt i et stort og skæbnesvangert Tidehverv!

Jakob Lykke.

Vennenhilsen til gamle Bekendte blandt Aarsskriftets Læsere.

J. L.

Idealets Magt.

I Ungdommen skabes et Menneskes Idealer. Det er maaske en stor Tanke, der griber den unge, eller det er et stort Menneske, han vælger som Forbillede, lige meget: det er al Ungdoms Skæbne at være Himmelstormere, fordi den begejstres af noget meget større end sig selv, og det hører den mere modne Manddom til at udføre Ideen i Virkeligheden og at erkende Umuligheden af dens fulde Udførelse i Praxis. Og alt nyt, der gror op, bundet i det Overflod af Liv, hvormed den unge ødsler, medens han i Uforstand stormer mod Himlen. Han bryder nye Veje og viser nye Horisonter. Han har det blinde Vovemod, han tror nemlig paa sin Sag, og naar han lider Skuffelser, hænger han maaske nok med Hovedet en Dags Tid, men saa gaar han paa igen. Den Dag, han indgaar sit første Kompromis, er hans Ungdom forbi, og han er blevet Mand og har modnere Overlæg, men da er ogsaa den frodige Nyskaben forbi. I Manddommen skal Ungdommens Idealer prøves, da skal Ungdommens Drømme føres ud i Livet, og man naar aldrig længere frem, end man har drømt i Ungdommen. Forskellen mellem Ungdom og Manddom er da den, at Ungdommen har nok i Drømmen, i Fantasilivet, medens Manddommen kræver Handling, Virkelighed, og derudaf skabes dens praktiske Indstilling.

Det vil sige, saadan lyder Teorien; men Nutidens Praxis? Hvor har vi disse unge, drømmende Idealister, der senere i Handling skal føre Landet og Folket fremad? Hvor er disse Himmelstormere med et Maal uendeligt langt borte? Er det ikke nær ved, at de unge er mere virkelighedsnære og usentimentale end de ældre? Man

kunde næsten sige kyniske. Er de ikke i allerhøjeste Grad indstillede paa at klare Dagen og Øjeblikket, lade hver Dag have nok i sin Plage og saa lade staa til? Føler de sig ikke saa haabløst smaa i alt det store, der omgiver dem, at de ikke tror det muligt for dem at forandre det, og derfor opgiver de paa Forhaand?

Desværre — jeg synes, man maa indrømme det. Dermed være ikke sagt, at vi har en daarlig Ungdom, for-dærvet Ungdom — det vilde være meget forfejlet. Der findes megen ærlig Stræben og mange brave Mennesker iblandt vor Ungdom, men der mangler ligesom det Over-skud af Livskraft, der skaanselsløst kræver Landet for sig og selv tror, at den kan vinde det. Ungdommen resignerer — den er gammel og livsklog — saa giv den bare Valgret, det sker der intet ved. Den mangler Troen paa sin Ret til Nyskabelse, den mangler Idealets Tro. Den kan nok skælde ud over Verdens Raaddenskab, men der ligger ikke den absolutte Vilje bagved: Naar vi kommer til, skal det blive rettet. Nutidens Ungdom har opgivet paa Forhaand — den mangler de store Idealer at tro paa.

Nutidens unge føler ikke, at Idealer kommer dem ved. Det er noget fra en fjern Fortid eller fra Bøger — der findes der Helte, som levede paa Idealer og maaske endda døde for dem, men man føler ikke, at det vedkommer en i det levende, haarde Virkelighedsliv, man staar i. Det kan være meget skønt at høre om og læse om, men det vedkommer mig ikke, for det har ikke noget med mit levende Menneskeliv af i Dag at gøre. Derfor ønskes der ikke en Oplysning om de Ideer, der gennem Tiderne har besjælet Menneskeheden, men en virkelighedsnær, en praktisk Oplysning. Det er de haarde, nøgne Kendsger-ninger, man ønsker at stifte Bekendtskab med, og naar jeg siger haarde, nøgne, gør jeg det bevidst, for med nøgne mener jeg de Ting, som ganske konkret kan bestemmes, maaske med Tal eller andet, og med haarde vil jeg sige, at de er haarde ved Mennesket, for de tager noget af Li-vets Poesi fra Mennesket.

Man spørger saaledes i Dag: Hvorledes er Atombomben

sammensat? Og det er sikkert god Viden at være klar over dette, det er interessant — men det er ikke livsvigtigt. Kendsgerninger er altid interessante, men Idealer er livsvigtige. Ligeledes spørger man, hvorledes Menneskets Fremtid vil blive under Atombomben. Det er et i allerhøjeste Grad livsvigtigt Spørgsmaal, som optager alle. Det diskuteres Mand og Mand imellem, og man læser om det i Aviserne — her er da et livsvigtigt Spørgsmaal?

Ja, men Spørgsmaalet er forkert stillet. Man glemmer nemlig, at det ikke er Atombomben, der er Herskeren, og os, som er den tjenende Part. Det er Menneskets Forhold til Maskinen om igen: Er Mennesket Maskinens Slave, eller har vi skabt Maskinen til en Slave for os. Man glemmer, at det er os, der behersker Atombomben, at vi selv har skabt den, at det ikke er den, men Mennesket (lad os bare udelukke Gud af denne Fremstilling), der bestemmer Fremtiden. Som Mennesket, saa Fremtid.

Derfor bliver det Menneskets Idealer, der bestemmer, ikke blot Atombombens Fremtid, men hele Fremtiden. Lad der hermed være rammet en Pæl gennem Talen om, at Idealisme er Taagesnak, uvirkeligt Vrøvl. Naar Idealerne bestemmer Vejen fremover, er der i høj Grad Tale om noget reelt. Man kan bygge Menneskets Fremtid paa Idealer, ikke paa smaa, nutidige Kendsgerninger, som de aandelige Kræfter sagtens kan forandre.

Det er nemlig ganske andre Kræfter end de udenom os virkende, der bestemmer Fremtiden. Det er ikke Naturkræfterne eller de Opfindelser, vi har gjort paa Basis af dem, men derimod det, der drev os til at anvende Naturkræfterne. Man kan kalde det den skabende Vilje i Mennesket, men den er i allerhøjeste Grad afhængig af hele vort aandelige Standpunkt, baade vor Viden og vor Karakter.

Det er dette aandelige i Mennesket, der driver Værket og bestemmer dets Gerninger, og skulde man endelig beskæftige sig med det interessante, kan jeg ikke se rettere, end dette mere maa være det, der driver Mennesket til Handling, end selve denne Handling. Eksempelvis er

jeg mere interesseret i, hvad det var for Kræfter, der fik Kristian den Fjerde til at rejse sig paa »Trefoldigheden« og kæmpe videre, end i selve dette, at han gjorde det. I disse Kræfter, i disse Idealer, som han der var undergivet, er der nemlig Livsmuligheder. De trodser de ydre Vilkaar.

Fra gammel Tid har man tredelt Mennesket i Aand, Sjæl og Legeme, og saa sagde man, at Aanden og Legemet kæmpede om Sjælen. Nu er man tilbøjelig til at forlade denne Sondring, men Billedet er i og for sig lige godt, for hvis ikke Aanden sejrer i denne Kamp, maa Legemet og dets Behageligheder ene blive det for Mennesket afgørende. Sejrer Aanden derimod, maa Ideen som Aandens Følge tage Bolig i os, denne indre Trang og Stræben, der higer mod det højeste, mod noget evigt. Idealet bliver derved den sjælelige Enhed, hvoraf hele vort Liv skal udspringe — den bliver vor aandelige Balance, idet den sætter det højeste som Maal. Idealerne er vejledende Lys. Uden et Liv paa et Ideal er vor Orienteringssans i Livet ødelagt. Hvad vi ved, og hvad vi kan, tages i Tjeneste hos det. Det bliver Midler til at naa det Maal, Idealet opstiller. Idealet er Fællesnævneren, hvori de alle skal gaa op. Uden et Ideal intet Maal for Livet, og vort Sind bliver Brudstykker af Viden og Kunnen. Stoffet skal underordne sig denne Ide. Lad al vor Viden hobe sig op som et Bjerg — den bliver en udsigtsløs Hindring, hvis den ikke lyser i Kraft af en Ide — saa har vi ingen Anvendelse for den.

Man har troet, at blot vi fik Oplysning nok, saa blev Verden bedre. Det burde vi ikke tro paa mere — og dog.... Nej, Oplysning er kun et Middel, ikke et Maal — og den kan lige saa godt anvendes i det ondes som det godes Tjeneste. Det burde to Verdenskrige have belært os om.

De, der tror paa Oplysningen som Mirakelmedicin til Verdens Forbedring, tror, at Naturbunden i Mennesket er det gode og ikke andet, saa bare vi ved, hvad der er godt og retfærdigt, saa gør vi det. De anerkender ikke, at Mennesket er skabt til godt og ondt, at det onde er en frygtelig

Realitet. Nej, Oplysning gør det ikke, kun det gode Ideal, der skaber retlinede Karakterer, har en Chance for at skabe stærke Kæmper for en bedre Verden.

Netop Kæmper! For der staar altid Kampe omkring et Ideal. Idealet er ikke blot en Mening, man kan diskutere om, men det har med det inderste i Livet at gøre, saa svigter man sit Ideal, gaar man til Grunde derved. Og Livet bevæges i Kampen — og gror derved. Men skal det gro, maa der Gødning til. Det er en Livets Lov, at noget maa gaa under, for at andet kan spire, Sædekornet tjener selv som Næring for den ny Sæd — og gør det gerne. Vi ved, at det ikke altid er den samme, der saar og høster, at Idealisten tit maa ofre sig i Tjenesten for sit Ideal — og gør det gerne.

De fleste har vel set en Hedeplantage og lagt Mærke til, hvorledes Skovens Kant skraanede fra Yderkanten og indelter. De yderste Rækker er slemt medtagne, mange Træer er gaaet ud, og Resten er stærkt forkrøblede, medtagne af Kampen mod Vind og Lyng. Men jo længere vi kommer ind fra Forposterne, jo højere, tættere og rankere bliver Skoven. Forposterne er nødvendige for Livets Skyld. De maa være der, for at vi andre kan hygge os bagved; men der skal en egen sejt Kraft til at blive staaende som Træerne. Der maa Tro paa ens Sag, Idealets Tro. Det giver en Mening med Livet ud over dette: blot at eksistere. Det giver Kampaand.

Idealets Magt er ubegrænset, som Vanddraabens Magt er det. Den trænger ind i Klippespalten, bliver til Is og sprænger Klippen, og omformet til Damp driver den Dampmaskiner. Saaledes sprænger Idealet ogsaa, trænger sig ind og sprænger, og saaledes trækker Idealet — dets Kraft er underfuld. Det ikke blot omstyrter og sætter i Gang, men der er Trækkraft i det.

Men Idealet er ikke til Søndagsbrug, noget med kønne Taler og deslige. Hvis det virkelig betyder noget, kan det ikke undgaas, at det kendes i Hverdagen. »Voks ind i dine Idealer, saa kan ingen tage dem fra dig«, siger den berømte tyske Lægemissionær Albert Schweitzer, der for-

lod en straalende Universitetskarriere, fordi han følte en Pligt til at bøde paa de hvides Misgreb over for de farvede. Vi maa skabe af vort eget Møde med den Ide, vi er i Tjeneste hos; thi hvad vi vil skabe, er allerede til i os som en Ide, det blot gælder om at aabenbare. Vi har dannet os et Forbillede af det, vi stræber imod — det er ogsaa nødvendigt, for hvorledes skulde vi ellers naa et Resultat? Ved et Arbejde lægges Planen altid forud — Billedhuggeren ser Figuren i Stenen, før han hugger, og saaledes er det ogsaa med Livet og Samfundet: Billedet, Idealet maa staa foran én, hvis Arbejdet skal lykkes.

Men vi er ikke Idealister efter denne Krig, som man var det efter den forrige. Da skulde en bedre Verden opbygges, hvori Krig ikke mere kunde forekomme. Internationalt Samvirke, formidlet gennem Folkenes Forbund, skulde gøre det umuligt at rejse Folk mod Folk — en Verden i Frihed og Fred skulde skabes. Man havde den lyste Tro paa Fremtiden. Vi husker Wilsons Taler — nu maa vi nøjes med en Truman. Borte er det dristige Spring, nu prøver man sig forsigtigt for. Da proklamerede man Nationernes Ligeret — nu vedkender man sig Magt-politikken.

Sagen er den, at vi ikke tror paa nogen Fremtid. Vi tør ikke haabe paa en Fremtid, for vi føler os saa haabløst almægtige over for de mægtige Kræfter, som er i Virksomhed. Vore Haab og Krav er smaa: 40 Timers Arbejdsuge og 3 Ugers Sommerferie, Lønforhøjelser, Benzin, Kaffe, Tobak — det er Ønskerne for Fremtiden. Mod-sætningen fra Tyverne: Fred og Frihed og Broderskab.

Vi tror og haaber ikke, for hvad hjælper det at opbygge en Verden, som bare før eller siden begaar Selvmord? Og dog nærer vi inderst inde Livshaabet alligevel: mon vi skulde faa Lov at leve? Og vi har alle et Syn, et Ideal for Jordelivet — vilde vi bare være det bekendt, turde vi bare give os det i Vold, for det er det eneste, der kan hjælpe. Idealet er den stærke Magt, der kan bære fremover, kun gennem det kan vi frelse Danmark og Verden.

Kun ved, at den enkelte gaar i det gode Ideals Tjene-

ste, kan vi paaregne en Fremtid; Mennesket selv oprejses derved, Verden rejses derved. Det er den enkelte, det kommer an paa, ud fra dette gror det, for vel er en god Indretning af Verden ikke ubetydelig, men mere betydende er Livshaabet og den gode Vilje i den enkelte. Det er ikke de ideelle Institutioner, men de ideelle Mennesker, der skal bære fremover.

Kr. Støchkel.

Glædelig Jul og et godt velsignet Nytaar til alle Aarskriftets Læsere.



Fra mine Minders Verden.

II

Den Befolkning, vi nu kom til at bo imellem, var helt anderledes indstillet i aandelig Henseende end den, vi kom fra. Den var præget af Askov og højt oplyst. Vor Omgangskreds kom mine Forældre til at sætte megen Pris paa. I vore Stuer samlede Far og Mor enkelte Familier et Par Gange om Maanednen, og ved disse Sammenkomster blev der sunget mange af de nye Sange, især af Vilh. Gregersen. Mor var i Regelen den, der førte an i Sangen, mens Far læste op af en eller anden Bog eller talte om, hvad der laa ham stærkt paa Sinde, navnlig drejede det sig om religiøse og nationale Spørgsmaal. Vejen Sogn gik jo helt ned til den dansk-tyske Landegrænse, Kongeaaen, og hvad der foregik bag denne Grænse af Gnidninger mellem de to Folk, blev ofte drøftet i mit Hjem.

Skønt jeg kun var en halv Snes Aar og næppe forstod, hvad Samtalerne drejede sig om, saa var jeg alligevel en levende Tilhører, der havde aabent Sind og Sans, især for de nationale Toner.

Til Maanedsmøderne paa Askov Højskole tog mine Forældre mig gerne med, og selv om jeg heller her forstod, hvad der blev sagt fra Talerstolen, saa er jeg ikke i mindste Maade i Tvivl om, at disse hjemlige Sammenkomster og Møderne paa Højskolen har sat sit Præg paa mig. Som ældre har jeg tit tænkt paa, at saadanne Sammenkomster i et Hjem vilde være af stor Betydning for den opvoksende Slægt, men dels synger man meget lidt i Hjemmene, dels er Samtalens Kunst ved at dø ud, takket være Radioen. Det, der greb mig stærkest ved de store Maanedsmøder paa Askov, var den mægtige Fællessang,

der ligesom løftede os op i en højere og renere Verden. Endnu ser jeg for mig Nutzhorns ildnende Ledelse af Sangen, og endnu kan jeg ligesom høre den brusende Sang i mine Øren.

— — —

De første Skoleaar fik jeg hjemme hos Far og Mor. Far fortalte paa barnlig Vis om Bibelhistoriens og vort Fædrelands store Skikkelser og Begivenheder. Mor lærte mig en Mængde Sange, hun sang i Virkeligheden Historien ind i mig. Senere, naar jeg har tænkt paa min første Barndomsskole derhjemme, er Grundtvigs Linier rindet mig i Hu: »O, det var et Aftensæde, som vi glemmer ej paa Jord.«

Men jeg trængte til Kammerater, og derfor satte mine Forældre mig i en privat Skole paa »Grønvang«, en stor og smuk Landejendom, der ejedes af den landskendte Fabrikant, Nationalbankdirektør og Landstingsmand Johannes Lauridsen, om hvem man godt kan sige, at han har skabt det nye af Vejen By. Baade ham og hans Hustru tilhørte med Liv og Sjæl den grundtvigske Retning. Det var Johs. Lauridsens Far og Farbror, der var den drivende Kraft, da Askov Højskole blev grundlagt, og hele Slægten har støttet den af deres store Velstand og deltaget med Ildhu i det Liv, der udgik fra denne i Norden mest kendte folkelige Højskole. Johs. Lauridsen og Hustru holdt Huslærer til deres Børn, og enkelte andre Børn, deriblandt jeg, fik Lov at nyde godt af denne Skolegang.

Nogen særlig dygtig Skoleelev har jeg aldrig været. Regning var min svageste Side, hvorimod jeg baade læste og skrev ret godt. Men i Skolen savnede jeg mine Forældres levende Fortælling og Sang.

Til stor Sorg for Far og Mor døde gamle Pastor Svestrup i 1893. Mine to ældre Søskende blev konfirmeret af ham, men jeg blev konfirmeret af hans Eftermand, Pastor Richter; aldrig skal jeg glemme alle de Salmer og Sange, han lærte os, og heller ikke den barnlige Maade, han fortalte Bibelhistorien paa. Han vilde, vi skulde forstaa Guds

Førelse med sit Folk og med det enkelte Menneske, viste os, hvor tidt Gud havde grebet ind i et Folks og et Menneskes Liv.

Efter Konfirmationen kommer de vanskelige Aar for et ungt Menneske, man kan ikke rigtig finde sig selv, og for manges Vedkommende er der stor Vanskelighed med at finde den rigtige Hylde. Der er dem, der lige fra den tidligste Barndom ved, hvilket Livsarbejde, de vil tage op, men sikkert for de fleste kommer Valget sent, undertiden kommer det slet ikke. I sidste Tilfælde maa man prøve sig frem eller ogsaa maa Forældrene bestemme den Gerning, som de mener passer bedst for deres Barn.

For mit Vedkommende var det Musikken, der drog stærkest, men hverken mit Helbred eller min Fars Hartkorn kunde holde til en lang musikalsk Uddannelse. Kunstens Vej er lang og trang, siger man. Den kræver baade psykiske og fysiske Kræfter, og ingen af Delene kunde jeg prale med. Jeg var sent udviklet, og mit Aandsliv slog først rigtig igennem efter mine Højskoleophold. Havde det staaet til min Mor, var jeg sikkert gaaet til Musikken, men da det kom til Stykket, turde hun vist ikke tage Ansvaret for dette Valg.

Efter at have prøvet mig frem med adskilligt, blev det Lærergerningen, der blev det afgørende — og det var vel ogsaa den Vej, min Far helst vilde, jeg skulde gaa. Men Spørgsmaalet var, om jeg havde Evner til at undervise Børn. Foreløbig kom jeg i 18 Aars Alderen paa Askov Højskole i Vintrene 1897-98-99. Jeg var vel ung nok, mente Ludvig Schrøder, men jeg kunde jo prøve, og det blev en stor Oplevelse for mig. Professor la Cour, Jakob Appel, Dr. Moltesen, Ludvig Schrøder og Nutzhorn staaer i Glans for mig den Dag i Dag.

Professor la Cour længslende Forelæsninger i hist. Fysik greb os alle. Hans følsomme, fromme Sind prægede hans Taler paa en saadan Maade, at vi levede stærkt med i, hvad han sagde. Jakob Appels Tale greb os ligesom paa en anden Maade. Hans mandige Ord kunde slaa Gnister, mest naar han talte om de store politiske Skik-

kelser i Verden, ligesom ogsaa hans Tale var en sand oratorisk Fryd at høre paa. Det samme kunde siges om Dr. Moltesens Tale. En hel Vinter talte han om den franske Revolution paa en saadan Maade, at vi bogstavelig talt saa de franske Forgrundsskikkelser for os og oplevede de drastiske Begivenheder.

Jeg var sikkert for ung til at følge Ludvig Schrøders Foredrag; men alligevel anede jeg bag hans dybe Tale, at hans Ord havde Bud til os alle, og at den kaldte paa Handlingen i os. Jeg husker den Dag i Dag hans Foredrag om Shakespeare og hans Skuespil. Baade Foredragene og Oplæsningen var mesterlig. — Nutzhorn kunde virke lidt tør i hans Emner om Nordens Historie, men det var en grundig og solid Tale, en Tale, der i højeste Grad var personlig præget. Men naar det gjaldt Sangen, var Nutzhorn maaske den mest levende af alle Askov Højskoles Lærere. Han havde en eminent Evne til at dirigere og til hurtigt at faa Elevsangkoret sat i Sving. Det var paa hans Initiativ, at jeg fik Videreuddannelse i Musik og Harmonilære i København.

Disse to Askovophold prægede mig stærkt, og det kom til at staa for mig, at jeg vilde være Højskolelærer, naar jeg havde faaet en grundig Uddannelse, og som saadan kunde jeg — ligesom Nutzhorn — faa Brug for min Interesse for Sang og Musik. — En stor Oplevelse havde vi Askovelever fra 1898—99, idet Norges store Digter, Bjørnstjerne Bjørnson, en Dag besøgte Askov Højskole. Han kom lige nede fra Rom og havde været i Audiens hos Paven. Store Skarer kom fra Sønderjylland og fra Egnen omkring Askov til Højskolen for at se og høre den store Digter. Hans Bondefortællinger hørte til Datidens og navnlig de unges bedste Læsning, og alle hans Sange var jo kendte over hele Norden. Da Ludvig Schrøder førte ham op til Talerstolen, hvor han stod som et hvidt Fjeld, sang vi staaende Øjvinds Sang: »Løft dit Hoved, du raske Gut«. I Afsyngelsen af denne Sang laa en Hyldest og Tak til ham, der i Poesi og Prosa havde givet de skønneste Udtryk for de unges Længsler »over de høje Fjelde«,

og som dybt og varmt havde talt og skrevet om Kærlighedens stærke Magt.

Han talte beaandet om sit Besøg i Peterskirken. Aldrig glemmer vi Elever den store Digters Besøg paa Askov Højskole, og det siger sig selv, at Bjørnson blev læst og sunget meget i Tiden derefter.

En stor Sorg fik jeg i Efteraaret 1901, da min ejegode Mor døde; jeg mistede hendes Omsorg, hendes Musik og Sang. Der bliver altid saa tomt i et Hjem, naar en Mor dør, og saadan blev det ogsaa hjemme i mit Hjem. Far arbejdede daglig paa Kontor, og jeg var alene med min gamle Mormor, hvis glade Sind hjalp mig over den første strenge Tid.

Far var af den Mening, at det vilde betyde meget for mig, om jeg havde Lærereksamen; men forinden Optagelsen paa et Seminarium skulde man have et Aars Praksis i en Børneskole, og dette Aar fik jeg, dels som Lærer i Føvling ved Holsted, dels i Ølgod Sogn. I Sommeren 1903 blev jeg saa optaget paa Ribe Seminarium. Det var en lykkelig Tid sammen med mange gode Kammerater, og jeg mærkede, hvor godt det var ogsaa at faa gode nyttige Kundskaber at bygge paa. Derimod var det mig en Pine at skulle lære Bibelhistorie saa godt som udenad. Meget af den levende Historieundervisning, jeg havde modtaget paa Højskolen, blev nu til Terperi, til et dødt Stof, som jeg havde ondt ved at forlige mig med. — Men jeg klarede mig altid godt i de historiske Fag. Imidlertid, da der var gaaet omtrent Halvdelen af min Seminarietid, blev jeg alvorlig syg og maatte afbryde mit Ophold paa Seminariet, og da jeg blev nogenlunde rask igen, mærkede jeg, at Kræfterne var for faa til at fortsætte en intens Eksamenslæsning. Der var ikke andet for end at holde op. Jeg opholdt mig i mit Hjem og tog endnu et Kursus paa Askov Højskole i Vinteren 1904—05. Denne Vinter kom jeg mig helt og fik et stort Udbytte i de Fag, som jeg netop trængte til. Men nu skulde det være Alvor med Højskolegerningen. I November 1905 blev jeg Lærer paa Skamlingsbanke Højskole hos den ansete Forstander Georg Him-

melstrup. Han krævede meget af sine Lærere, navnlig at de skulde være godt forberedte til Timerne. Han kunde godt finde paa at komme ind i Skolestuen og høre paa, hvad den unge Lærer havde at sige. Det var ikke rart for en uøvet Lærer, og jeg sagde ham det engang inde paa hans Kontor, hvor pinligt det var for mig at have en inspirerende Tilhører. Himmelstrup blev lidt studs og mente, at hvis det var nødvendigt, havde jeg godt af at blive retledet. Det gjorde imidlertid ikke noget Skaar i vort Ven-skab, jeg satte ham højt, og jeg holdt overmaade meget af hans Børn.

I Aarene 1906—1912 var jeg Lærer paa tre forskellige Højskoler, først paa Løvenholt ved Silkeborg hos Birke-dal Nielsen, 1908 paa Levring Højskole ved Kjellerup. Det sidste Sted var jeg meget glad for at være. Forstan-der Witt-Hansen var en levende, dygtig og finttænkende Mand. Men mest havde jeg min Gang i Præstegaarden hos gamle Pastor Fr. Bruun og hans meget musikalske Hustru, Sophie Bruun. De var begge stærkt nationalpræ-gede, og Pastor Bruun rejste ofte ud som Taler i sønder-jydske Foreninger. Tit var der Selskab i Præstegaarden, og da gik det festligt til. Præstefolkene var selskabelig anlagte og omgikkes en Mængde af Egnens Honoratiores; der var Lys i alle Stuer ved saadanne Lejligheder, og Sam-talerne gik til langt ud paa Natten. — Ind imellem maatte Fru Bruun og jeg spille Violin og Klaver sammen. Sjæl-den har jeg haft en saa fin og forstaaende Ledsager paa Klaveret som Fru Bruun, hun mestrede de vanskeligste Ting og kunde give sig helt hen i Musikken; men hun havde ogsaa haft Niels W. Gade til Lærer.

I Vinteren 1909, mens jeg var paa Levring Højskole, blev jeg atter meget syg. Lægerne havde opgivet mig. Det var Lungebetændelse i begge Lunger; men jeg fik den bedste Pleje, noget Menneske kunde faa, og det var vel Aarsag til, at jeg ogsaa denne Gang overstod Krisen. Lægerne kaldte det for et Under, at jeg overstod Sygdom-men.

At fortsætte min Lærergerning paa Levring var jeg

for svag til. Jeg maatte hjem til Far for at komme til Kræfter. Men jeg kom mig først efter et Aars Ophold paa Søllerød Hvilehjem ved København.

Det kneb at faa Plads igen efter denne Afbrydelse, men endelig lykkedes det, idet jeg 1911 fik en Lærerplads paa Hadsten Højskole hos Forstander H. J. Vedde og hans gode Hustru Mathilde. De forstod min vanskelige Stilling i Forbindelse med min Svaghed. Hvor havde jeg det godt baade hos dem og den Kreds af gode Venner, der sluttede sig til Højskolen. Til disse Venner hørte Digterpræsten P. E. Benzon, Præst i Sognet. Det var en Oplevelse at høre P. E. Benzon læse op og ikke mindst at tale med ham paa to Mands Haand. Naar dette Vennelag samledes paa Højskolen, var det, som fik jeg et Pust fra gamle Dage, fra Livet i mit Barndomshjem.

Vinteren 1911 var der 120 Elever paa Hadsten Højskole, og da man i Nærheden af Skolen fandt en mægtig Granitsten, paatog den store Flok at grave den op af sit tusindaarige Lejested og slæbe den hen paa det højeste Sted i Højskolens Have. Der staar den endnu, og jeg fik Opgaven at hugge Indskriften paa den:

Sten staar, Aar gaar, aldrig ældes ædel Ungdom.

For dette Arbejde betalte Forstander Vedde mig 150 Kr., men med den Forpligtelse, at jeg skulde bruge dem til en Italiensrejse. Jeg havde engang til Vedde ytret Ønsket om at komme til Italien. Selv havde jeg opsparet nogle Penge, men da min Far forærede mig den samme Sum som Vedde, var Rejsen besluttet, og den tiltraadtes i Foråret 1912. En vidunderlig Rejse, men derom lidt mere næste Gang.

Saa glædelig Jul, kære gamle Elever. Jeg haaber, I vil slutte Kreds om Jeres gamle Skole i Odder, den har prøvet meget i de strenge Aar, der nu er gaaet. Lad os ønske med hinanden, at Odder Højskole med dens Højskolepar maa gaa en lykkelig Fremtid i Møde.

Thorvald Madsen.

Kapitalisme og Kollektivisme.

De sidste 100 Aar er med Rette blevet kaldt den industrielle Revolutions Tidsalder. Denne Revolution har skabt ganske andre Arbejdsforhold og Levevilkaar, end vore Forfædre kendte eller kunde forestille sig.

Indenfor Landbruget er Udviklingen her i Danmark i det Tidsrum nærmest gaaet fra Storbrug til mindre Brug. Fra 1850 til 1905 blev Gaardbrugernes Tal forøget fra 67,800 til 74,500. Og 1850 var der lige mange over som under 4 Td. Hartkorn. Men i 1905 var der kun 27,000 over, medens der var 47,500 under dette Tal. Samtidig er i den sidste Menneskealder de lidt større Husmandsbrug og Smaagaardene med indtil 2 Td. Hartkorn forøget stærkt i Tal og udgør nu 58 pCt. af samtlige Brug. De ca. 24,000 Statshusmandsbrug, der er oprettet siden 1919, har bidraget meget til denne Jordfordeling*). Kornproduktion og Stuedrift kræver sikkert Stordrift, medens Smør-, Æg- og Svineproduktion kan ernære en Familie paa en langt mindre Ejendom, naar Afsætningsforholdene og Priserne er tilfredsstillende.

Indenfor de fleste andre Erhverv er Udviklingen gaaet i modsat Retning: fra Smaavirksomheder med en Mester og nogle faa Svende til Stordrift med kapitalistiske Ledere eller Aktieselskaber og en Stab af Funktionærer og Arbejdere. Derved ophævedes Arbejdsfællesskabet mellem Mester og Svend, og det patriarkalske Forhold, som i Almindelighed var til Stede mellem de to, blev brudt.

»Intet stemmer Sjælen harmonisk som Arbejde«, har den store engelske Filosof, Thomas Carlyle, sagt. Det er

*) Tallene er fra: »Fra Stænder til Folk«.

sikkert rigtigt. Men da Maskinerne tog en Byrde fra Meneskenes Ryg, lagde de samtidig en tung Byrde over paa deres Sjæl. Arbejderen blev et lille Tandhjul i det store Maskineri og havde intet Haab om nogensinde at kunne naa frem til en ledende Stilling indenfor Virksomheden. Og Skaberglæden ved at følge og selv være med til at danne et Arbejde fra Begyndelsen til Enden forsvandt, efterhaanden som Arbejdet blev mer og mer specialiseret ud. Den Tomhed i Sjælen maatte tilfredsstilles paa anden Maade. Hvordan det er sket og stadig sker paa en baade god og daarlig Maade, skal vi ikke komme nærmere ind paa her.

Men det er en Selvfølge, at en saadan Omstilling af Arbejdet indenfor Industri, Søfart og Handel maatte kræve Kapital. Derfor kan de sidste 100 Aar ogsaa betegnes som Kapitalismens Gennembrud. Kapitalismen i dens moderne Form har skabt: Store nordiske Telegrafelskab 1866, Burmeister & Wain og den første danske Sukkerfabrik 1872, 17 Industriaktieselskaber samme Aar, 69 i de næste tre Aar, og Tallet voksede hele Tiden op til 1900. Det var i disse Aar, alle de store Industri- og Handelsvirksomheder skabtes, som gav Arbejde til Tusinder og atter Tusinder; de er alle landskendte, og mange af dem er verdenskendte. Ofte skete der en Sammenslutning af alle eller de fleste Virksomheder af samme Art, saaledes Sukkerfabrikerne, Bryggerierne, Spritfabrikerne, Papirfabrikerne, Cikoriefabrikerne og Dampmøllerne. Hvor Videnskab og Industri samarbejdede, kom nye betydningsfulde Virksomheder til: Kryolitselskabet, Margarinefabrikationen, som Otto Mønsted paabegyndte i Aarhus 1883, og Cementfabrikationen, som i 1889 paabegyndtes i Aalborg, og som voksede ud til det store Verdensfirma F. L. Smidth, der anlægger Cementfabriker i alle Lande Verden over.

I mange Aar var det C. F. Tietgen, Stifteren af Privatbanken 1857, Det forenede Dampskibsselskab 1866 og mange andre af de store Virksomheder, som tidligere er nævnt, der var det store Erhvervslivs Leder. Det var ham, der finansierede de fleste Foretagender. Kunde almindelig

Bankstøtte ikke klare Sagen, startede han Virksomheden som Aktieselskab eller omdannede den dertil. Hvor Tietgen ikke vilde være med, kunde nye Foretagender efter 1872—73 finde finansiel Støtte hos Landmandsbanken eller Handelsbanken. Det var Landmandsbankens Direktør, Isak Glückstadt, der i 1890 gennemførte Københavns Frihavn og støttede H. N. Andersens østasiatiske Kompagni.

Vi véd alle, at de fleste af disse Foretagender og Virksomheder har bragt store Rigdomme til Danmark. Kapital er altsaa nødvendig til Nutidens Driftsformer. Og saa længe den vil tjene Høilhedens Vel, Arbejdernes og Forbrugernes Vel, har vi vist Lov til at sige, den er en Velsignelse. Men udelukker den i Kraft af sin Magt al sund Konkurrence ved Monopol- og Trustdannelser, har vi Medaljens Bagside. Og den er ikke køn. Saa faar vi meget let noget af det at se, som en klog Mand engang paa en meget drastisk Maade udtrykte saaledes:

»Satan forudsaa maaske, at hvis Kristendom og Demokrati forenede sig, vilde de sætte et nyt Hjerte ind i Menneskeslægten. Derfor opfandt han Aktieselskabet (Kapital-sammenslutning). Dette er et af mange Individier sammensat Væsen; det har ikke de fleste af Menneskets Fristelser, men har kun een umættelig Lidenskab: Udbytte, Penge. Det kan bestaa af pensionerede Missionærer, Fredsvenner, rare gamle Damer, men deres Filantropi vil ikke bringe nogen Forstyrrelse ind i Forretningens Forsøg paa at gøre Udbyttet saa stort som muligt og Lønningerne derfor saa smaa som mulige.

Som Dommeren i Lignelsen frygter det ikke Gud og undser sig ikke for Mennesker. Det behøver ingen Religion, for Gud selv kan ikke putte et Aktieselskab — en blot og bar juridisk Person — i Helvede.«

Nu kommer saa Kollektivisternes og fælder den samme haarde Dom over Kapitalen. Det er den private Kapital, der er Skyld i Verdens Ulykker, siger de. Dens Profitmagere er det, som sætter Statens Magt og den nationale Lidenskab i Bevægelse for at mele deres egen Kage og mæske deres egen Vom. Slaa Kapitalistvæddet ned, og der

vil blive Fred mellem Folkene, økonomisk som politisk. Det er ubestrideligt, at Kapitalistkliker øver en stor og ofte ganske afgørende Indflydelse paa de fleste højpolitiske Aktioner. Da Tietgen i 1884 havde erklæret, at han støttede Christopher Hages Valg, blev han kaldt til Christian den 9., der bad ham om, at han for Fremtiden vilde sige det til Kongen selv og ikke til Vælgerne, hvis han misbilligede Ministeriets Politik. Et Vidnesbyrd om den politiske Indflydelse, man fra allerhøjeste Sted tillagde den Tids Finanskonge.

Det er ogsaa sikkert nok, at under sin Jagen efter Koncessioner, Monopoler og Dividender tager Storkapitalen ogsaa Nationalismen i sin Tjeneste. Men selv om den benytter sig af denne Tidsstrømning, Folkenes nye Religion, saa har den i hvert Fald ikke skabt den. Kapitalen er international. Og det er dog et meget stort Spørgsmaal, om den økonomiske Nationalisme vilde forsvinde med Privatkapitalen, om den ikke vilde være med ogsaa i en kollektivistisk Verden.

Saa vidt jeg ved, har man ingen Steder oplevet, at kollektivistiske Arbejdere har modsat sig en Toldforhøjelse, som inden for deres Fag skulde hindre Konkurrencen fra udenlandsk Industri. Her mener de nøjagtig det samme som Fabrikkerne, at den hjemlige Industri bør beskyttes, selv om det skal ske paa Forbrugernes Bekostning. Man paastaar ganske vist, at Arbejderne føler og tænker mere internationalt end Samfundets andre Klasser. Hvad vi ældre har oplevet nu under to af Verdenshistoriens frygteligste Krige, modbeviser denne Paastand. De siger nok, at den nationale Enhed er kunstig, og at Klassekampen er den naturlige Konflikt mellem Menneskene. Men naar det kommer til Stykket, glemmes denne Lære af Kollektivisterne selv. I Krigstid hylder ogsaa de den nationale Solidaritet. Det viser sig jo i alle Lande, at Staten og Fædrelandet er saa stærke Kendsgerninger, at der fra dem udgaar saa tvingende en Suggestion, saa den endog kan ophæve Individets Selvopholdelsesdrift.

Hvis Arbejderne virkelig var mere internationale end

ationale, vilde de nægte deres Medvirken i Rustningsindustrien. Det vilde være den virksomste Maade at hindre en Krig. Er Krigen begyndt, og Militæret har overtaget den politiske Magt, kan de ikke uden at blive Martyrer for deres Overbevisning nægte deres Medvirken ogsaa i dette Arbejde. Men det er ogsaa i Fredens Dage, en saadan Indsats skal gøres. Arbejderne er jo ikke bange for at lave Strejker. En saadan international Storstrejke i alle Rustningsindustrier vilde ethvert fredselskende Menneske hilse med Glæde og med Sympati.

Kort før forrige Verdenskrig udtalte den daværende engelske Premierminister Asquith angaaende Rustningerne:

»Meningen er, at disse Ting (Krigsmateriellet) engang skal komme til Anvendelse. De bliver ikke ophobet uden Hensigt, ej heller er de til blot for at stilles til Skue. Meningen er, at de skal blive brugt, og før eller senere vil de ved et pludseligt Udbrud, maaske hidført ved en tilfældig Opbrusen af Lidenskaberne, blive sluppet løs over Verden.«

Det var ved den 17. Fredskongres, han udtalte disse Spaadomsord, der hurtig skulde gaa i Opfyldelse.

En Stat begynder ikke paa en Krig, uden at den i Fredens Dage har forberedt sig godt paa den. Den tyske Paastand om, at det var England, som baade i 1914 og 1939 vilde Krigen, modbevises af den uomstødelige Kendsgerning, at England ingen af Gangene var forberedt; det var derimod Tyskland. Og Kollektivisternes havde saa godt som nogen taget Del i denne Oprustning.

Det er da ogsaa en Kendsgerning, at Arbejderne i U. S. A. har frabedt sig al Indvandring af europæiske Standsfæller. Deres Modvilje naar ikke bare mod den gule Race, men ogsaa mod de europæiske Immigranter, som ikke er født i Staterne.

Kollektivisternes Sejr vilde da kun betyde økonomisk Verdensfred, hvis den samtidig indebar Ophævelsen af Staternes Grænser. Men saa revolutionær er Kollektivismen jo ikke; den vil nok kuldkaste det bestaaende Regi-

mente, men indenfor de historisk givne Nationalstater. Ogsaa for den er Staten eller Nationen den selvfølgelige økonomiske Enhed. Og selv om den fornægter den individuelle Ejendomsret, anerkender den uden videre den statslig-nationale, skønt Landene jo er meget ulige stillet m. H. t. Naturrigdom og oparbejdet Rigdom. Der vilde altsaa i en kollektivistisk Verden stadig være stor Forskel. Enkelte Nationer vilde være relativt velsituerede, andre derimod henvist til Fattigdom. Der vilde, kan man godt sige, være Kapitaliststater og Proletarstater. Og i en kollektivistisk Verden, hvor hele den økonomiske Proces var bleven en Statssag, vilde enhver Konflikt med udenlandske Interesser være befængt med Nationalisme fra første Færd. Kun hvis man kan blive enige om, at alle Folk skal have lige Adgang til Naturrigdommene, og at Varerne frit skal strømme fra Land til Land efter Folkernes Behov, kan der blive Tale om et bedre Forhold mellem Nationerne. Dertil kan den internationale Arbejderklasse med den Magt, den har i de fleste Lande, yde et meget betydeligt Bidrag. Men vil den kunne enes om en saadan verdensomspændende Kollektivisme? Det er det store Spørgsmaal. Skal det kunne løses, maa Menneskene fatte et andet Sind. Hidtil har Kapitaliststater ikke godvilligt villet dele med Proletarstater. Og de sidste har forstaaeligt nok ikke uden Knurren villet finde sig i deres Lod.

C. P. Corneliussen.



„Ikke ved Magt og ikke ved Styrke ...”

Nu er hele vor Verden i Støbeskeen. Vi er vel for meget med i det hele til at kunne sige, hvor det bærer hen; men mon ikke vi aner, at vi staar paa Tærsklen af en ny Tid, hvor alt det, vi troede og levede paa, prøves og smeltes om.

Hvad det vil sige at komme i Støbeskeen, har Henrik Ibsen i sit dramatiske Digt »Per Gynt« fra 1867 givet os et Billede paa gennem Samtalen mellem Knappestøberen og den unge Per Gynt.

Per Gynt er en ung Drømmer, der aldrig tør tage et indre personligt Opgør, men altid gaar uden om, hvor han skulde have gaaet tværs igennem, om Vejen var aldrig saa trang. Han lyver sig bort fra Virkeligheden og indbilder sig, at han altid er sig selv og handler derefter; men i Virkeligheden er han bare sig selv nok.

Knappestøberen har den Opgave at gaa rundt blandt Folk og samle Tinknapper op til Omsmelting. Dengang brugte Folk jo Tinknapper i Tøjet; men saadanne Knapper kunde være knappet op og i saa tit, at de havde mistet Præget af at være Knap. Det kunde ofte være vanskeligt at se, om de var Knapper eller bare Tinklumper, men naar man ikke længere kunde skelne mellem en Tinklump og en Knap, skulde den smeltes om.

Paa sin Vandring rundt havde Knappestøberen lagt Mærke til Mennesker, og han syntes, at de havde det som Knapper. Ogsaa Mennesker kunde miste deres Præg — Præget af at være Menneske — miste »Bestemmelsens Mærke paa sin Pande, som han sprang i Guds Tanke

frem«, og han tænkte, om det saa ikke var bedre, at det kom i Smelteovnen som et mislykket Menneske.

Knappestøberen har truffet Per Gynt flere Gange, og en Dag siger han til ham:

Du har budt din Livsbestemmelse Trods
derfor i Støbeskeen med dig som mislykket Gods.

Det er jo i Grunden det, der sker med det europæiske Menneske i Dag. Det har budt sin Livsbestemmelse Trods, og derfor skal det i Støbeskeen som mislykket Gods. — Det er Dommen over os i Dag. Hvad der saa skal komme ud af denne Smelteproces, kan vi ikke vide i Dag. Kun vor egen Oplevelse af denne alvorlige Proces kan give os en Anelse, om den er saa hed og alvorlig for os, at vi i Angst og Spænding maa følge Udfaldet. Tiden vil afklare det.

Forberedelsen til denne for Verden saa alvorlige Proces gaar langt tilbage i Tiden. Den begyndte med Darwins Udviklingslære og Kampen for Tilværelsen, og den tog fast Form hos den tyske Filosof Nietszsche i hans Forkyndelse af *Menneskeguden*.

Den Mand, der klarest saa, hvad dette Livssyn maatte føre til, var den russiske Digter Dostojevski. Naar det nu bliver disse to Skikkelser i forrige Aarhundrede, jeg skriver om, saa er det, dels fordi de udfra fra hvert sit Livs- og Menneskesyn har sagt noget om den Kamp — Kampen mellem to Livssyn: Troen paa Mennesket — og Troen paa Gud — som vi oplever i Dag, og dels for at vise, hvad der ud fra Dostojevski skal redde Menneskeheden fra Undergang og give det Menneskeværdigheden igen.

Enhver Forkyndelse, hvis der skal være Alvor i den, er bestemt af et eller andet Livssyn, der kan være dannet af Troen paa Mennesket eller af Troen paa Gud.

For Nietschens Vedkommende har det været en Forkyndelse af *Menneskeguden* — altsaa Mennesket set i Guds Sted — *Jegmennesket*, der ophæver alle religiøse, moralske og etiske Love og selv indtager Pladsen som

Gud og Lovgiver. Det er en Forkyndelse af Mennesket, for hvem *alt er tilladt*, naar det bare tjener Selvfølelsen og Selvfølelsen.

Mod dette blev det for Dostojevski en Forkyndelse af *Gudsmennesket* — altsaa Mennesket skabt i Guds Billede — Mennesket, der er faldet i Synd, men længes tilbage mod det tabte Paradis og ved, at Vejen gaar gennem en Tilfølelse af Jægt og gennem Oplevelsen af Skyld og Anger.

Den ene ledes af Vilje og Magt, den anden af Ydmyghed og Kærlighed. — For *Nietzsche* ender det i Troen paa Overmennesket og en Herodyrkelse, hvor *Napoleon* er det store Forbillede, for *Dostojevski* blev det en Tro paa *Medmennesket* og Næstekærligheden, hvis store Forbillede er Kristus.

Menneskeguden og *Gudsmennesket* er Problemet i *Nietzches* *Filosofi* og i *Dostojevskis* Digtning. — Det er ogsaa vort Problem i Dag.

I *Nietzches* filosofiske Værker »Paa den anden Side godt og ondt« — »Viljen til Magt« og i *Dostojevskis* Digtværker »Skyld og Soning« — »Brødrene Karamasof« og »Dæmonerne« kæmpede de i Bøgenes Verden den Kamp, der er blevet vor Virkelighed i Dag, den Kamp, der i Dag driver hele det europæiske Folk i Krig, en Kamp, hvor det mere drejer sig om et Livssynsopgør end et politisk Opgør.

Lad os derfor blade lidt i deres Bøger. Muligvis kunde vi derved faa en Hjælp til at forstaa os selv og den Verden, vi er afhængige af.

Vi tager *Nietzsche* først. — Udgangspunktet for hans Tanker er en Følelse af Tomhed. Han ser ind i sig selv og ser sig omkring i den Verden, han lever i; men intetsteds finder han Gud. Hvad med det moderne Menneske i Dag?

Men der er bare den Forskel paa *Nietzsche* og det moderne Menneske i Dag, at mens Mennesket af i Dag forlængst har affundet sig med samme Kendsgerning som *Nietzsche* og derved slaar sig til Ro med at dyrke sig selv

i forskellige Forklædninger eller i værste Fald affinder sig med den snart 100-aarige naturalistiske Fremskridts og Fornufts Livssyn, der ikke har Brug for nogen Gud. Da Guds Lov erstattes af Naturloven, saa var der hos *Nietzsche* en uudslukkelig Trang efter at finde Gud, som han hjemme hos sine Forældre i Præstegaarden havde »oplevet i hele hans Herlighed og Glans«, som han selv siger.

For *Nietzsche* var det ikke som for det moderne Menneske en ligegyldig Ting, om Gud var til eller ej. Gud maatte findes og ejes i Troen, om han var til, og derfor søgte og søgte han af mange forskellige Veje; men intetsteds fandt han ham.

Og Sandheden blev da for ham, at *Gud var død*. Mennesket stod ene i en Verden, hvor der ingen højere Mening og Lov var end Menneskets egen. Mennesket blev derved sin egen Gud og Lovgiver.

Naar Gud var død, saa maatte ogsaa alle de Love og Vedtægter, hele den Moral om godt og ondt, Ret og Uret, Samvittighed og Næstekærlighed, Ansvar og Pligt, man havde bygget op som Udtryk for Guds Vilje, omgaaende falde bort.

Og fra nu af tager han Kampen op mod Gud og den kristne Moral. I sin Bog »Saaledes talte Zarathustra«, siger han: »Jeg besværges jer, Brødre, vær Jorden tro! Lyt ikke til dem, der taler til jer om overjordiske Haab. Giftblandere er de, om de ved det eller ej. Livsforagtere er de! Engang var Synd mod Gud og Næsten den værste Synd, men Gud døde, og dermed døde ogsaa den Slags Syndere. At forsynde sig mod Jorden og det frie Menneskeliv er nu den værste af alle Synder.«

Nu skal derimod Livets højeste Maal være den uhæmmede Kraft og Magt, de utæmmede Lidenskabers Udfoldelse uden at tage Hensyn til, hvad man almindeligvis kalder godt og ondt, Ret og Uret. — Det er ikke længere *Menneskeheden*, men *Overmennesket*, ikke Kærligheden, men *Magten*, der skal forkyndes. Den menneskelige Moral fører til Ydmyghed, idet vi alle er lige, og er for

Nietzsche en kristen Slavemoral, der ender i Demokrati og opløser Samfundet.

Den medmenneskelige Samvittighed er jødisk, borgerlig og demokratisk, mener han; men Overmenneskets Moral er en nordisk Ære- og Herskermoral; den er aristokratisk. Den sidste har Betingelse for at skabe nye Idealer som Mod, Handlekraft og Dødsforagt. Derfor er Napoleons-typen Idealet. Og for denne Mennesketype — *Overmennesket* — maa der ikke længere være noget af den kristne Moral som Ret og Uret, godt og ondt, Samvittighed og Ansvar; det vil kun hæmme ham i hans Magts Udfoldelse.

Han mener, at Medmenneskets Evangelium er et Evangelium for Daarer — et Udtryk for Evneløshed og Ladenstaa-til. Den skaber ikke Handling, Fremskridt eller Historie, derfor er den dømt til Døden.

Fra nu af maa Overmenneskemoralen — Herskermoralen — beherske Europa og træde i Stedet for Kristendommens Moral og gøre Samfundene stærke gennem helt nye Idealer.

Nietzsche tænkte Overmennesket som et overlegent Individ, en *Cæsar*, en *Napoleon*, der hæver sig over Midelmaadeligheden gennem sin *Vilje til Magt*.

»Dette Overmenneske skal være et Resultat af en omsorgsfuld Kvalitetsudvalg ud fra Racelæren; men dette er ikke nok, der hører ogsaa en streng Skolegang til som i det gamle Sparta, hvor Mandighed, Mod, Handlekraft og Dødsforagt er sat i Højsædet; al Nonsens om Moral- og Livslove, som Mennesket maa bøje sig for, er her bandlyst.« Disse Skoler blev en Virkelighed i Tyskland. Efter 1933 oprettedes 25 Adolf Hitler Skoler efter disse Opdragelsesideer.

Et Menneske, der er opdraget paa denne Maade, vil aldrig tøve med at være ond, hvis hans Maal kræver det. Den højeste moralske Lov for et saadant Menneske er, hvad der fremmer hans Selvudfoldelse. Hvad der er godt og Ret i Dag, er maaske ondt og Uret i Morgen og omvendt. Det øjeblikkelige Maal og den menneskelige *Jeghævdelse* bliver her Rettesnoren, og derved har Mennesket

ophøjet sig selv til Gud og Lovgiver. Godt og ondt blev det samme som stærk og svag.

Engang var dette Filosofi. — Men hvad i Dag?

Og det er ikke helt rigtigt, som nogen gør, at kalde *Nietzsche* for Sædemanden af den Sæd, vi i Dag maa høste.

Den Sæd, ja, vi kan kalde den »Jeghævdelse«, hvor alt drejer sig om mig selv, min Karriere, min Vilje til at raade og bestemme over andre og blive set og hørt, hvis inderste Indhold er *Kraft* og *Sukces*, laa som spirende Kim i hele *Nietzsches* egen Tid. Han er bare den, der ser klarere til Bunds i sin Tid end andre. Han er et Produkt af det 19. Aarhundredes Menneske, der i sin selvtilfredse Borgerlighed — optaget af Fremskridt, Materialisme og Dansen om Guldkalven (den nye Gud) — har dræbt Gud uden selv at vide det. Vi kan ogsaa sige det saadan, at han er den Tids Geni, i hvem Tidsaanden faar sit klareste Udtryk i Form af en Filosofi, hvor Jeg-Mennesket, Jeg-Problemet naar sit Højdepunkt derved, at det ophøjer sig selv til Gud.

Det er ingen død Fortid, men en levende Nutid. Vi ser det gennem den naturalistiske Digting herhjemme omkring Aarhundredskiftet. Overalt i Digningen lød Raabet om at hugge alle religiøse og moralske Hindringer bort for at rydde Vejen for det moderne frigjorte Menneske, der betragtede Ordet: »I Guds Billede skabte han det« som en jødisk Digtets Form for at sige en poetisk Aandrighed, der selvfølgelig ikke skulde tages bogstaveligt. —

Linjen i Litteraturen kan følges fra Darwin, Udviklingslærens Forsker, der kun betragtede Mennesket som det fineste af alt det fine i en organisk Udvikling — over Nietzsche, der gør Darwins Naturlov: den stærke hersker over den svage til en gældende Lov ogsaa i Menneskelivet, hvor Naturloven skal erstatte Guds Lov.

Linjen kan føres videre til *Georg Brandes*, der fører den videnskabelige Udviklingslære over i Aandslivet. Hele denne Udvikling kulminerer i *Hans Martins* moderne Bog »Frigjort«, der er en Skildring af en ung Mand, der ikke har andet at tro paa end sig selv, og hvis eneste Lov er at til-

fredsstille det, han mener er Kroppens Lov. Han er frigjort for alt, hvad der kan binde ham til noget, der er større end ham selv. Dette viser, at den nazistiske Livsanskuelse ikke bare er begrænset til en politisk Anskuelse, men lurer alle Vegne — i os selv ogsaa, om vi saa har kæmpet aldrig saa haardt mod den politiske Nazisme. Kampen i Dag har derfor to Fronter — en, der vender udad, og en, der vender indad. Den sidste bliver maaske sværere og haardere end den første.

Faa har maaske forstaaet dette naturalistiske Livssyn og anet, hvad dette som Livsanskuelse maatte føre til, som den russiske Digter *Dostojevski* gjorde det.

Naar jeg læser *Dostojevski*, føles min Tanke Gang paa Gang hen paa *Nietzsche*. Uden at kende ham, har *Dostojevski* skildret ham i sine Bøger med hele hans Gudstvivl og Troen paa Mennesket, der ender med Gudsdrabet og Forkyndelsen af Overmennesket.

Og *Dostojevski* har kunnet det uden at kende *Nietzsche* personligt, fordi alt dette ogsaa havde til Huse i hans eget Sind.

Nietzches Jeg-Problem er det egentlige Problem i alle *Dostojevskis* Bøger. Og hans Digtning er et Opgør med dette. Han kæmpede som en besat mod dette hele Livet igennem, fordi han fandt dette stærke *Jeg* i sig selv; men samtidig var der ogsaa en Længsel i ham, der rakte ud over ham selv. Han kunde ikke slaa sig til Ro med den halve Sandhed: *Jeg-Hævðelsen*. Der var ogsaa en anden Sandhed, der viste ham Vej, og det var denne, at »sandt Menneskeliv findes kun, naar Gud er til«, som han siger et Sted i en af sine Bøger.

Den ledende Idé i hans Bøger er, at der er to Muligheder for Menneskeliv, den ene er Oprør, Gudsfor nægtelse, Hovmod og Selvtilstrækkelighed, der ender i Haabløshed og Fortvivlelse, ja, Vanvid (*Nietzsche*), den anden er Oplevelse af Medmennesket, er Ydmyghedens Skyld og Syndsfølelse, hvis eneste Haab er en Tilgivelse over al menneskelig Forstand.

Her er vi da ved hans Bog »Skyld og Soning« eller

»Raskolnikow«, som den ogsaa hedder paa Dansk.

Her har han skildret Overmennesket — Manden — som for sine ideale Formaals Skyld vil have Lov til at dræbe, Manden, som bevidst stiller sig hinsides godt og ondt, men — og det er det, *Dostojejski* vil vise os — som ogsaa kommer til at opleve, at der engang er sat en Kraft ind i Verden, som siger: »Hvad du gør mod en af mine mindste smaa, gør du ogsaa mod mig.«

Raskolnikow er et Udtryk for alle de moderne Idéer, (nemlig *Nietzches*) som paa *Dostojejskis* Tid i Treserne i forrige Aarhundrede var nye og uprøvede, men som i Dag udfolder sig i hele sin Kraft og lægger Europa i Ruiner. Han anede, hvad disse nye Tanker vilde føre til og trak Linjerne op mod vor Tid med en næsten synsk Kraft. I »Dæmonerne« har han næsten med Nøjagtighed beskrevet den moderne politiske Forbryder, som efter 1917 er saa kendt i Rusland.

Han saa det altsammen og Følgen deraf, det, vi oplever i Dag. Og for ham var enhver Form for tvangsmæssig Sammenslutning af Mennesker, enhver Form for at ville forbedre og lave om paa Mennesker efter et eller andet Samfunds-Idealbillede den største Gudsfornægtelse. — I »Brødrene Karamasov« lader han *Sosima* forudsige den Skæbne, der nu hviler over Europa: »De mener at bygge paa Retfærdighed, men idet de fornægter Kristendommen, vil det ende med, at de oversvømmer Jorden med Blod.«

Men tilbage til »Skyld og Soning«. Her er det væsentlige sagt om vor Tid i Samtalen mellem *Raskolnikow* og Pigen *Sonja*.

Raskolnikow har taget Afsked med sin Mor og Søskende derhjemme. Ensomt sidder han paa et Kvistværelse i Petersborg; han studerer derinde. Men alt er gaaet i Stykker for ham. Han har ved at begaa et Mord villet sætte sig selv uden for det menneskelige Samfund. Men i sin Ulykke har han mødt et andet Menneske, som paa sin Vis er lige saa ensom. Det er Pigen *Sonja*. Og til

hende betror han sig og siger, hvem det er, der har dræbt den gerrige og rige Pantelaanerske.

Sonja er Datter af en Drukkenbolt, og nu gaar hun paa Gaden for at sælge sit Legeme for at redde sin Far, sin Plejemor og smaa Søskende fra den fattige Nød.

Ogsaa *Raskolnikow* vil redde sine fra Nød. Og for ikke at faa Penge hjemmefra af sin fattige Mor har han overtalt en yngre Søster til ligesom *Sonja* at sælge sig selv paa Gaden, saa hun kan tjene saa meget, at han kan fortsætte sine Studier og faa Embedseksamen. — Men Forskellen paa ham og *Sonja* er den, at hun ofrer sig selv for andre, mens han ofrer et andet Menneske. Tydeligere kan Modsætningen mellem Næstekærlighed og Egoisme ikke trækkes op.

Til *Sonja* fortæller *Raskolnikow* nu om Mordet paa Pantelaanersken. Hun forstaar, han lider, og hun vil hjælpe ham at bære Skylden; men hun maa have fuld Besked; hun vil vide alt: Hvem er han, hvad har han gjort, og hvorfor har han gjort det?

Og saa tæller han, hvordan han har tænkt sig ind i Kejser Napoleons Rolle: »Hvis f. Eks. Napoleon havde været i mit Sted, hvis han for at kunne begynde en Sejrsbane ikke havde haft et Toulon, ikke et Ægypten, ikke nogen Overgang over Mont Blanc at overvinde, men i Stedet for blot en eller anden latterlig, gammel Agerkvinde, som han tilmed først maatte slaa ihjel for at faa plyndret for sin egen Karrieres Skyld, forstaar du, som stod ham i Vejen for hans Fremtidsplaner. Vilde han da mon have krympet sig ved at dræbe? Nej, *Sonja*.« Kender vi ikke dette Livssyn i Dag?

»Det er Udenomssnak«, siger *Sonja*, »der maa være en dybere Grund«. Og saa siger han, at det var af Kærlighed til dem derhjemme, han gjorde det. Med de Penge, han nu ved Mordet var kommet i Besiddelse af, kunde han klare sig selv og sine Studier og endda hjælpe sin fattige Mor og Søskende.

»Aa, nej, det er heller ikke derfor«, udbrød *Sonja*. — »Nej, *Sonja*, det var det ikke heller, det var noget helt an-

det. Jeg kunde godt have klaret mig selv ved at give Tjener i Sprog; men Ondskaben fo'r i mig. Jeg indsaar, at den, der i Aand og Forstand er stærk, skal herske over den svage. Kun den, der vover noget gennem sin Vilje til Magt, er i sin Ret og altid paa den anden Side godt og ondt.«

Her antyder *Dostojevski* Karakteren af den Aand, der har besat det 19. Aarhundrede — *Nietzches* Aarhundrede. Det er Mennesket, for hvem »alt er tilladt«, naar det bare tjener Selvfødselsen.

For en *Raskolnikov* deler Menneskeheden sig i faa udvalgte Lovgivere, som selv er hævet over Loven, og de mange, som staar under den. Det er hans Overbevisning, at han ved at sætte sig ud over Loven og vove en helt fri, dristig Handling selv bliver en udvalgt og en Lovgiver — en *Napoleon*. Han mener altsaa, at han ved at ville sig selv og intel andet bliver sin egen Forløser eller Gud.

Da siger *Sonja*: »Du har forladt Gud, *Raskolnikov*, og nu har Gud straffet dig ved at give dig i Djævelens Hænder.«

Det ved *Raskolnikov* godt og fortsætter: »Tror du ikke, jeg vidste, at min Ret og Magt hørte op i samme Øjeblik, som jeg begyndte at spørge mig selv, om Mennesket var en Lus, man havde Ret til at dræbe. Det stod mig ganske klart, at naar jeg havde grundet over det Spørgsmaal, om *Napoleon* vilde have gjort det eller ej — saa var jeg netop mindst af alt en *Napoleon*. *Napoleon* vilde overhovedet ikke have tænkt over dette.«

Dostojevski vil hermed sige, at det er Bevidstheden, der afgør, om en Handling er syndig eller ej.

Raskolnikov siger videre, at det ikke er ham, der har dræbt Pantelaanersken: »Da jeg stod med Øksen i Haanden og slog til, da dræbte jeg mig selv. Med det Slag dræbte jeg det menneskeværdige i mig, dræbte Troen paa, at jeg var skabt i Guds Billede. Den gamle har Satan dræbt og ikke jeg.« Og naar han i sin Fortvivlelse kan spørge *Sonja*: »Hvad har jeg nu at gøre, *Sonja*?« saa er det sikkert fordi, han føler, at han her stod over for det

vanskeligste af alt for ham, det vanskeligste for en *Raskolnikov*, en *Napoleon*, en Gestapo, en du og jeg kan komme til at staa overfor, nemlig dette at skulle gaa til en anden og erkende sin Skyld og bøde om Naade og Oprejsning.

Den *Raskolnikov*, for hvem alt er tilladt, er nok frastødende og ynkelig, men Erkendelsen af det onde, han nu har gjort og Smerten derved, er den alvorligste Realitet, der kan møde et Menneske.

»Hvad du skal gøre, *Raskolnikov*?« udbryder *Sonja*, »du skal gaa ud og stille dig ved en Korsvej, og der skal du bøje dig til Jorden og kysse den Jord, du har besudlet, og saa skal du bøje dig for hele Verden og raabe ud i alle Verdenshjørner: »Jeg har myrdet.« Da vil Gud atter skænke dig Liv, Menneskeværdighed og Troen paa, at du er skabt i Guds Billede. Vil du gaa?«

Da stirrer han først forundret op, men siger saa: »Vær ikke noget Barn, *Sonja*. Hvilken Skyld har jeg over for mine Medmennesker. Nej, jeg gaar ikke!«

Uden at tænke over det rækker han Haanden ud efter det lille Krusliks, som *Sonja* vil give ham med Ordene: »Sammen gaar vi Lidelsen i Møde, sammen vil vi bære Korset, *Raskolnikov*.« Men han trækker i næste Nu Haanden tilbage, og *Sonja* siger: »Ja, det er ogsaa bedre, du venter med at bære det, til du virkelig har taget Lidelsen og Skylden paa dig, da skal jeg komme til dig igen, og vi vil da bede sammen om Hjælp til at bære Korset.«

Senere gaar han ud og kysser Jorden og raaber ud i alle Verdenshjørner: »Jeg har myrdet.« Og han oplever Sandheden i *Sonjas* Ord: »Du siger, du har dræbt dig selv ved at myrde et andet Menneske, og det er rigtigt, du vilde være *Napoleon*, du vilde være Gud, du vilde ikke kende nogen Grænse, men gaa og kys Jorden og sig: Jeg har myrdet! Da vil Gud skænke dig Livet igen.«

Naar *Raskolnikov* igen kom til at opleve Menneskeværdigheden, saa var det ikke ved at ophøje sig selv, men gennem Ydmyghed; det var ikke ved sin »Vilje til Magt«, men ved *Sonjas* Kærlighed; det var ikke ved sin egen

Forbedring, men ved at tage Korset paa sig med Haab og Tro paa en ufortjent Tilgivelse.

Saadan maatte det gaa for *Dostojevskis* Mennesker, for de var Blod af hans eget Blod, og fordi han selv gennem sit Livs Hændelser havde mødt Guds Tale saa stærk — først som en Dcm, men ogsaa som en Kærlighed og Naade, der gik langt over menneskelig Forstand. Og han tog denne Guds Tale alvorlig som Profeterne Jeremias og Jesaias og forkyndte den gennem sine Bøger: Talen om Forholdet mellem Gud og Mennesket.

Uldum 1944.

J. Slotsbo-Nielsen.

Nu har vi i Nazismen set, hvad Mennesker i sig selv kan drive det til. Vi har set den Afgrund, som Mennesket bærer i sig selv, og hvis Mulighed altid er til Stede i os, nemlig den Mulighed, at Mennesket kan sige sig løs fra Gud og sætte sig selv i Guds Sted og selv bestemme over Ret og Sandhed. Vi har set det Menneske, der bruger sin Gudskabthed til at sætte sig op mod Skaberen.

Krigen er Slut. Den nazistiske Hær bukkede under for Overmagten; det er en Kendsgerning, som vel ogsaa Tyskerne er klar over. Men Erkendelsen af Magtens Underlegenhed er vel ikke nok til, at et Folk af Asken kan opstaa som en ny Fugl Fønix. Der maa en dybere Erkendelse til. Det tyske Folk maa paa Knæ og erkende sin Medskyld og ikke bare sin Underlegenhed.

Det maa som *Dostjevskis* Roskolnikov ud til Korsvejen — til alle Europas Korsveje — og bøje sig ned og kysse den Jord, det har besudlet med dets Synd, og raabe ud i alle fire Verdenshjørner: »Vi har Skyld og erkender den; vi har bragt Ulykke og Død over vore Medmennesker ved at have fornægtet Menneskeværdigheden og fornægtet Mennesket som skabt i Guds Billede og handlet udfra Menneskegudens Livssyn: alt er tilladt.

Da og da først har det tyske Folk lidt det Nederlag, som er en Nødvendighed for dette Folk — et Nederlag, der saa folkeligt set har Mulighed for at bære Sejren i sig til Gavn for det Samarbejde og den Forstaaelse mellem Nationerne, der tales saa meget om.

Men ogsaa vi maa huske paa, at det jo ikke bare er en tysk Nødvendighed, men ogsaa en almenmenneskelig Nødvendighed at erkende et saadant Nederlag.

Vi ønsker alle en glædelig Jul.

Hans, Agnes og Slotsbo-Nielsen.



Litteratur eller Digtning.

»Litteratur« er Latin, »Digtning« er Dansk. Nu er Ordene jo i og for sig ligegyldige; men i det her Tilfælde afspejler de nu ogsaa en Indholdsforskellighed. Det er i Virkeligheden Romeraand og nordisk Aand, der her staar overfor hinanden; og som de smaa kolde og kloge Romere besejrede de vilde fremstormende Cimbrere, saaledes har Ordet og Begrebet »Litteratur« saa at sige fuldstændig besejret Ordet og Begrebet »Digtning«, paa samme Maade som Romerskolen, Latinskolen, der den Dag i Dag præger vore Realskoler, Gymnasier, Seminarier og Universiteter mere end den danske Skole: Friskolen og Højskolen gør det.

Og hvad var saa det fremtrædende ved Romerne? Det var Forstanden. Grækerne havde mere end Forstand, derfor havde de en græsk Digtning, mens Romerne kun havde en Litteratur. Forstand og Litteratur passer sammen; derfor kan vi tale om Faglitteratur, hvorimod Fagdigtning er noget Vrøvl. Naar Mennesket helt kaster sig i Armene paa Forstanden, er der kun een Følgesvend: det erotiske, derfor er det ikke tilfældigt, at vi har Smudslitteratur, men ikke Smudsdigtning.

Lad os se lidt nærmere paa Begrebet »det litterære«. Der er jo det besnærende ved det, at Ordet har den fine Klang »han er litterært interesseret«, ja, saa kan vi trygt tage ham til Svigersøn; der vises sammø Snobberi overfor Ordet »Litteratur« som overfor Ordet »intellektuel«, hvilket jo ikke er saa mærkeligt, da det er eet og det samme: Rationalisme (Forstandsdyrkelse). Det overvejende forstandsprægede kan give sig to Udslag: enten i nyt-

tig-praktisk Retning (Faglitteraturen) eller i rent æstetisk Retning (jvf. Forbindelsen mellem ratio og libido, Forstand og Sanselighed). Faglitteraturen vil vi her lade ligge, den er god og uundværlig til sit Formaal, men bliver jo aldrig Føde for hungrende Sjæle; og lad os saa vende os til det æstetiske, Skøn litteraturen, hvis Bestanddele er det skønne, det intellektuelle og det erotiske. Forskellige Tider lægger Betoningen forskellige Steder. I Romantikkens Dage træffer vi hos en Mand som *Heiberg* Vægten lagt paa det skønne og intellektuelle, det erotiske er holdt i lette Antydninger. I vore Dage har man mere forflygtiget det skønne, psykologiseret det intellektuelle og overbetonet det erotiske. Eksempler er ret overflødige, da det er Hovedbestanddelen af Mellemkrigstidens Litteratur. Hvad man husker af disse Bøger er minimalt, en erotisk Pirring og Nydelsen af teknisk Kunnen er hurtig glemt. Af mine Optegnelser fremgaar det, at jeg har læst en Bog af *Aage Dons*: *De uønskede*. Ved Katalogisering burde der føjes et »n« til Tittlen (*Den uønskede*), saa var Bogen samtidig anmeldt. Jeg husker ogsaa at være begyndt paa en Bog af *Mogens Klitgaard*, men jeg magtede ikke at fuldende Læsningen. At mit Instinkt havde vejledet mig rigtigt, lik jeg senere bekræftet af Forfatteren selv. Hjemkommen fra Sverrig udtalte *Mogens Klitgaard* til »Ekstrabladet«: (Det er næppe tilfældigt, at denne Forfatter og dette Blad fandt hinanden) »Jeg tror ikke, jeg kommer til at skrive nogen Roman mere, og jeg kan ikke se, at det vilde have nogen Interesse — for hvor er det flintrende ligegyldigt, hvad man kan finde paa at skrive af den Slags Digt. Jeg gider rent ud sagt hverken læse eller skrive Romaner; men Aviser læser jeg, det konkrete, selve den store Virkelighed — det er, hvad jeg er opslugt af.« Naar man ved Digt tænker paa »Digt og forbandet Løgn«, og ved »Roman« tænker paa *Mogens Klitgaards* egne og »Litteratur« af samme Slags, saa er denne Udtalelse krystaliseret Sandhed.

At Hovedparten af vore Kritikere har været ligesaa hildede i det litterære, gør jo ikke Sagen bedre, de har jo i en sjælden Grad været Ligopsprættene og har som saa-

danne lagt Hovedvægten paa hurtigst at faa de indleverede Kadavre fra Haanden samt paa at foretage Opsprætningen saa elegant, at Opmærksomheden henledes fra Liget til Dissektor. Arten af de saaledes anmeldte Bøger var jo i og for sig ligegyldig, de daarlige var maaske de mest kærkomne, da de gav bedst Løjlighed til Brillieren og overlegne Vittigheder. Saadanne Anmelderes Virke som Vejledere er selvsagt skadelig, deres Værd som Mennesker lagde Besættelsestiden blot. Deres fuldstændige Blindhed og Magtesløshed lagde de bedst for Dagen, naar de undtagelsesvis fik et Digterværk i Haanden. Et typisk Eksempel er *Schybergs* Anmeldelse af *Bertil Malmbergs* Digterværk »Ekscelencen« i »Politiken«. Desværre har jeg ikke mere Anmeldelsen, der var dum, uforskammet spottende og uden al Forstaaelse; jeg sendte den til *Bo Rud*, Askov, der i Besættelsesaarene ofte læste dette udmærkede Skuespil, der samtidig klarlægger det djævelske i det nazistiske System og forkynder Kristendommens Krav om Lidelse. Jeg bad *Rud* offentligt protestere, men han svarede, at saadan skulde et Stykke med kristen Tendens anmeldes i »Politiken«, der var intet at gøre; »Politiken« er jo som bekendt et frisindet, litterært interesseret Blad.

At uselvstændige Læsere følger de anerkendte Vejledere og sluger Tidens Litteratur er der jo ikke noget at sige til; værre er det, at de jo ogsaa efterhaanden læser Fortidens og Nutidens enkelte Digterværker som Litteratur. Saa har Fanden i Sandhed vundet sit Spil.

Betragter vi de forskellige litterære Udslag under eet, ender vi i det til Grund liggende Livs- og Menneskesyn: Naturalismen, der kort og godt gaar ud paa, at Mennesket kun er et Stykke af Naturen, og at Menneskelivet kun styres af Naturlovene. Hvor gammelt dette Syn er, skal jeg ikke kunne sige, men jeg formoder, at det er ligesaa gammelt som Menneskeslægten og vel egentlig det samme som Gudsfor nægtelsen, og den træffer vi allerede i Det gamle Testamente f. Eks. i Salme 14 »Daaren siger i sit Hjerte, der er ingen Gud«. Men her i Landet fik Naturalismen ret Indpas ca. 1870 med *Georg Brandes*. Den

naturalistiske Forfatters Opgave blev da at afbilde dette Naturvæsen, Mennesket, saa realistisk som muligt ved at udforske, skildre og paavise Naturlovenes Virke i Menneskelivet og at henhøre alt, hvad man før kaldte ædle eller overnaturlige Motiver, til rent naturlige (ganske som man i den materialistiske Historieskrivning henhører alle Menneskeslægtens Handlinger til økonomiske Love). Det er klart, at der til en saadan Forfatters Kvalifikationer først og fremmest maatte kræves en skarp psykologisk Forstaaelse samt en kritisk Sans, der evnede at tilbageføre alt tilsyneladende ideelt og uegennyttigt i Menneskelivet til noget blot naturligt, i. Eks. blev Kærlighed reduceret til et slet og ret primitivt Instinkt. Det er det, *Henrik Steffens* kalder Prosa: »Prosa kalder jeg, hvad som nedværdiger, selv det, som bærer det Eviges umiskendelige Præg, til et blot Endeligt«, d. v. s. Kærlighed gør man til et rent dyrisk Parringsinstinkt, Religion til Mørkerædhed, Moral til borgerlige Vedtægter o. s. v., o. s. v. Til den naturalistiske Forfatters Udstyr hører egentlig blot et godt Fotografiapparat og en tilbørlig pessimistisk Livsopfattelse, der baade evner at finde Tilværelsens mørkeste Sider og at afklæde Mennesket Idealerne og lægge Egoismen blot.

Man var altsaa kun forpligtet overfor denne Opfattelse af det menneskelige og saa overfor Formen, der skulde være elegant, kunstnerisk, »litterær«. Emnerne skulde jo være realistiske, d. v. s. de maatte intet have med Gud at skaffe (forsaavidt det altsaa ikke drejede sig om en Afsløring af Religionens og Kristendommens Humbug). Intet med Moral at skaffe, derimod gerne en pikant eller kras realistisk Beskrivelse af det kønslige, der jo unægtelig ogsaa er en stor Del af vor Natur. Intet med et folkeligt Fællesskab, d. v. s. en almengyldig Skildring af det fælles danske udenom og paatværs af Partier og Klasser, men gerne Beskrivelser af Lokalteter og enkelte Klasser, d. v. s. Hjemstavnskildringer og social Litteratur. Derved blev Litteraturen skelsættende i Stedet for samlende og forenende.

De fleste af disse første Naturalister er glemt, og de

nuværende vil blive det, naar ikke længere Bogsælgerne holder os dem for Øje og stikker os dem i Hænde. Ja, men vi læser dog stadig *I. P. Jacobsen*, *Pontoppidan* og *Drachmann*. Ja, men det er ikke, fordi de var Naturalister, men fordi de trods al naturalistisk Forvildelse var levende Mennesker. Jvf. *J. P. Jacobsens*:

„Mit Hjerter er ej Blomst, ej Blad,
og Vaaren gør det ikke glad:
Det har sin egen, sære Vaar —
Naar?“

Det er jo helt imod Naturalismen, for hvem Menneskehjertet jo netop er som »Blomst og Blad«. Og hele *Pontoppidans* Forfatterskab er jo en i naturalistisk Form given Skildring af Menneskelivets dunkle irrationelle Kræfter. Det er en tilsyneladende rolig Vandring paa en ulmende Vulkan. Endelig var *Drachmann* jo slet ikke Naturalist, selv om han en Tid var i Klørne paa *Georg Brandes*. *Drachmann* var Romantiker.

Hvad gav og giver saa naturalistiske Forfattere deres Læsere: En Nydelse af Formens Elegance, en erotisk Purring, en intellektuel Tilfredsstillelse, et socialt Medhold og en øget Erfarenhed i denne Verdens Ondskab. Man forsikrede sig mod Skuffelser, men afskar sig dermed fra Livet som er en Risiko, der indebærer baade Skuffelser og glædelige Overraskelser. Alt i alt en Nydelse uden noget Krav til Læseren, uden noget Forsøg paa at styrke det gode i ham, men snarere en Styrkelse af det modsatte.

Digtningen stiller naturligvis de samme Krav til Formens Skønhed, men Indholdet er helt anderledes.

Mens Litteraturens og Romervæsenets Sfære er Fornuften er Digtningens og Danskhedens Kærligheden.

„Hvad der end gaar op og ned,
Dansk er immer Kærlighed“.

Og dens Udtryksform er ikke Begrebet, men Billedet. Forfatter kan man opøve og uddanne sig til, til Digter kaldes man. Digtergaven er Gudernes fryd- og smer-

teblandede betroede Talent, der uddeles sparsomt og efter helt andre Regler end Ridderkorsene. Den gives til den forkælede (*Oehenschläger*), til de upaalidelige (*Drachmann* og *Rørdam*), til menneskelige Stakler (*Ewald* og *Nis Petersen*), ja, selv til Hedninger (*Thøger Larsen* og *Johannes V. Jensen*), men aldrig til livsfor nægtende Intellectualister.

Nis Petersen vidste, hvorom det drejede sig:

En Skjald er Kurør for en Herre,
hvis Aasyn han aldrig har set.
Af ham fik han hemmeligt Budskab
at holde med Hesten beredt.
En Dag lød den korte Befaling:
bring Folket og Fogderne Melding.
Og Skjalden stod op at styre sin Kaas,
indtil Lydherrens Vilje var sket.“

Her er altsaa ikke blot Tale om Kunst eller Underholdning, men om et Budskab, en Forkyndelse, der kort og godt gaar ud paa, at Mennesket er skabt i Guds Billede. Det er Grundlaget for Digtningen, som Naturalismen er det for Litteraturen, og det er da ogsaa to himmelvidt forskellige Opfattelser af Mennesket, og her er det Digtningen, der er den mest realistiske, idet den fuldtud erkender Menneskets Naturside: skabt af Lær, men den ved mere end Naturalismen, den ved ogsaa, at Gud indblæste sin Aand i dette Lær. Den omfatter altsaa baade Jord og Himmel, medens Naturalisterne har begrænset »Virkeligheden« til kun at omfatte Jorden. Digtningen hævder stadig til Trods for alle livsbenægtende Barthianere, at Mennesket i al sin Jordbundethed og Kødighed dog kan afspejle det himmelske, det er det, *Steffens* kalder Poesi »der selv i det Endelige ser det Eviges Præg«.

Litteraturen beskriver, afklæder og søger det lave, Digtningen forkynder, iklæder (og skaber maaske dermed noget, der ikke var) og søger det høje.

Litteraturen bevæger sig i det æstetiske, Digtningens Omraade er det etiske og det religiøse.

Litteraturen kan gøres til Genstand for Videnskab.

Digtningen skal opleves; vil man analysere den, dræber man den og finder intet, ligesom man vilde skære et levende Menneske op for at finde Livet i det. Dog er en forsigtig Vejledning naturligvis paa sin Plads, men bedre er en Genfremstilling. Litteratur kan man sluge i Læssevis og dog forblive mager som Faraos Køer. Digtningen skal tygges langsomt, og man er en anden efter Læsningen. Den prædiker ikke Moral, men den virker moralsk Trang i os, medens Litteraturen kun er »tankøvækkende«. Hvad det hele gaar ud paa, har *Kaj Munk* mesterligt udtrykt i en Ligtale over Moderen.

»At vidne om Gud, det vil først og fremmest sige at leve saaledes, at Livet bliver dyrebart for andre, og det gode i dem styrkes.«

Det er en saadan Digtning, vi spejder efter mellem alle de litterære Tryksager.

E. Dahlerup-Petersen.



Odder Højskole under Besættelsen.

Selv om der godt kunde blive Stof til en længere Artikel om Aaret, der svandt, saadan som jeg plejer at skrive, tror jeg, at gamle Elever venter, ja, længes efter at høre lidt nærmere om Forholdene paa Skolen under den lange Besættelsestid. Og nu da Censuren er ophævet, og vi atter har faaet Tale-, Trykke- og Skrivefrihed, kan det lade sig gøre. Jeg skal derfor prøve at drage nogle af de vigtigste Oplevelser frem fra disse Aar.

*

I de første af Besættelsesaarene mærkede vi ikke meget til Tyskerne. Vi var lige ved at tro, at Odder laa saa langt til Siden, at denne Egn ingen Interesse havde for dem. Ejendommeligt var det at lægge Mærke til de Elever, der kom fra Egne, hvor Værnemagten holdt til — hvorledes de lidt efter lidt fik det Tryk af Krigen, de kom med, rystet af sig, og Gang paa Gang udbød: »Hvor har vi det dog fredeligt og godt her.«

Men i Oktober 1942 kom der en Afdeling til »Rathlousdal«, og i Løbet af Vinteren blev vi flere Gange ringet op, om Laan af Senge, Gryder og andet Husgeraad eller Leje af sammenhængende Lokaler; men vi havde intet at undvære. Den 25. Marts 1943 kom Politimesteren i Odder og sagde, at nu kunde han ikke holde Skolen fri længere for tysk Belægning, men vi skulde dog kun regne med denne Henvendelse som en foreløbig Meddelelse; men allerede næste Dags Formiddag mødte han igen sammen med en

tysk Kaptajn, og til øjeblikkelig Indkvartering lagde de Beslag paa Gymnastiksalen og Værelserne i samme Fløj, og den øvrige Del af Skolen med Undtagelse af vore private Stuer skulde være klar til Indkvartering den 31. Marts, den Dag Eleverne rejste.

Den 31. Marts om Formiddagen ankom det meste af et Kompagni, ca. 130 Mand. De stormede uden videre ind overalt, skønt Eleverne ikke var færdig med at pakke, og vi fik Ordre til, at alt skulde være ryddet inden Middag.

En Del af de Elever, der ikke var rejst, hjalp os med at rydde ud af Skolestuen og Spisestuen, og hvad der kunde og maatte flyttes, blev bragt op paa Loftet eller ind i vore private Stuer, og hvor vi kunde skaffe Plads.

Det var en hoven og meget utiltalende Kaptajn, der var Kompagnichef, og han tog absolut ingen Hensyn til noget.

I de første Dage krævede de ind, og vi maatte Gang paa Gang have Bud efter Politiet for at hjælpe os overfor Tyskerne. Vi havde i. Eks. laaset for Skolekøkkenet, men Tyskerne vilde have det. Jeg talte med Politimesteren, om ikke der kunde skaffes Lokaler andre Steder, da vi nødig vilde have Tyskerne derind, og vi skulde jo ogsaa have Plads til vore Sager. Det skal vi prøve at ordne, sagde Politimesteren; men da han senere meddelte Kaptajnen, at nu var der Plads andetsteds, fik han til Svar: »Det er hér, vi vil have Lokaler!« Politimesteren sagde saa til os: »Jeg tror, De maa lade dem faa det, ellers gaar det saadan, at de jager jer fra Skolen.« Dagen efter forlangte de at faa vort store private Køkken og Kælder, og da vi atter havde Politiet for at prøve, om ikke det kunde ordnes paa en anden Maade, sagde Kaptajnen: »Det er ikke Dem, der bestemmer, her er det os.«

En stor Del af Soldaterne var lige kommen fra Rusland. De brød ind overalt, gennemrodede alt og tog, hvad de havde Brug for. Talerstolen slog de i Stykker og brændte, og samme Skæbne overgik en Del Senge, Stole og Borde. Et lille Værelse, vi havde til Papirer og Skolemateriale, fik vi Lov at beholde, men de dirkede Laasen



Det blev ikke meget vi naaede at fotografere efter at Forbudet mod Fotografering var ophævet, men nogle Billeder fik vi da.

Foroven: Skydestillinger ud mod Kirkegaarden og over mod Stenslund.

I Midten: Skydestilling for Vagten og Bommene med Pigtraadsspærring ved Indgangen. En enlig Russer sidder paa sin Kuffert paa Plænen.

Forneden: Tyskerne faar udleveret nyt Tøj efter Kapitulationen. Ved Siden af ser vi de store Biler gemt under Træerne.



op og tog bl. a. af mine Skriveblokke, skønt de var paa-trykt baade med Skolens og mit Navn.

Noget af det, der gjorde et stærkt Indtryk paa Egnens Befolkning, var, da Naziflaget blev hejst paa Skolens Flagstang. Det var den første Søndag, de var her. Og jeg vil gerne indrømme, at det kogte i mig, da vi kom hjem efter Gudstjenesten og saa det. Næste Morgen blev vi ringet op og spurgt, om vi ikke vilde sælge vor Flagstang, men det var jo for sent at gøre noget denne Gang. Derimod blev Flagstangen ført bort en Nat lige før Novemberindkvarteringen, og vi fik den først tilbage, da Politiet overtog Skolen i Marts 1944.

Kompagniet var her til 18. Maj. Da de, inden de rejste, fik forelagt en ret beskeden Fortegnelse over, hvad der direkte var ødelagt eller taget, blev de helt hysteriske og kaldte os Jøder. Men det var jo i 1943, og da havde vi endnu lidt Ret. Vi havde i Odder en ung, dygtig Politibetjent, Grønnebæk Petersen, der ofte førte Forhandlingerne med Tyskerne, og han var ikke bange for at sige dem Besked. Desværre blev han paa et ret tidligt Tidspunkt taget og ført til Frøslev og senere til forskellige Konzentrationslejre i Tyskland, men han holdt Pinslerne ud og er nu kommen tilbage igen.

Den 19. Maj kom et nyt Kompagni. Det var en hel Modsætning til det første. Kompagnichefen, en ung Oberløjtnant, kom straks hen og præsenterede sig, og da jeg ikke kan ret meget Tysk, førte vi Samtalen paa Engelsk. Han sagde, at han ønskede og haabede, at Forholdet mellem Værnemagten og os maatte blive godt, og det blev det i den Forstand, at hver passede sit, men var der noget, vi ønskede paatalt, blev det altid modtaget med Forstaaelse. Der blev stillet Skilte op rundt i Haven om, at der ikke var Adgang for Mandskabet udover Plænerne og en Del af Gangene, og det blev overholdt — selv i Jordbærtiden!

De rejste den 6. August, og Skolen blev nu givet fri, saa vi kunde modtage Indmeldelse til Vinterskolen. Fra Aarhus Stiftamt blev der af Sagkyndige foretaget en Be-

sigtigelse over Skaden, der var forvoldt. Istandsættelsen kostede godt 8000 Kr.

Den 28. Oktober 1943 om Eftermiddagen kom Politimester Stavnstrup og to tyske Officerer, og Politimesteren sagde: »Ja, De kan vel næsten tænke, hvorfor vi kommer? Vi har forhandlet med Tyskerne hele Formiddagen, vi har foreslaaet dem andre Steder, men der er intet at gøre, de vil have Højskolen. De kan godt nægte at gaa med til det, men saa siger de, at de beslaglægger Skolen, og jeg tror, det er klogere at gaa Forhandlingens Vej.«

Det var næsten det værste Slag, vi har været ude for. Vi havde slidt meget haardt med at faa det hele gjort i Stand til at modtage Eleverne den 3. November. Alt var nymaalet, og vi havde faaet en Del nye Stole, Borde og Senge til Elevværelserne, og vi glædede os til at begynde, for vi havde fuldt Hus af indmeldte Elever, havde endda maattet sige Nej til flere. Der var allerede kommet en Del af Elevernes Tøj, og paa Grund af det sene Tidspunkt kunde vi daarligt naa at faa sendt Afbud til alle. Da jeg nævnede dette for Politimesteren, lovede han — hvis det kunde lade sig gøre — at aflyse Vinterskolen gennem Radioen.

Atter var Skolen fyldt med Tyskere, og dette Hold var af akkurat samme Støbning som det første. Soldaterne brød ind og tog, hvad de kunde bruge. Pladerne til Skolebordene tog de ned fra Loftet og brugte til Scene-gulv til deres Julefester, og da vi paatalte det til Oberløjtnanten, fik vi til Svar: »Jeg kan jo ikke vide, hvad Mandskabet foretager sig, naar jeg ikke er til Stede.« En slem Falliterklæring for den tyske Disciplin. Ogsaa den Gang kunde vi tilkalde Politiet, naar vi ikke selv kunde klare det, men Tyskerne tog altid dette meget unaadigt op.

Juleaften forløb efter Belægningsforhold saa temmelig fredeligt, men der blev dog først Ro ved 4—5-Tiden om Morgenen. Nytaarsaften blev sikkert den uroligste, Odder Højskole nogen Sinde har oplevet. Tyskerne havde i Juleugen faaet ca. 50 Kasser Øl plus en hel Del andet Spiritus, og det kom til at præge Stemningen i en uhyggelig

Grad Nytaarsaften. Der blev skudt hele Aftenen baade ude og inde, og at det ikke var ene løst Krudt, de brugte, viste adskillige Huller i Vinduer og Døre. Ved Midnattid kulminerede Bakkanalet. Vinduerne klirrede, og vi kunde mærke Lufttrykket inde i vort Sovekammer. Dette Hold rejste den 7. Januar 1944, men Skolen blev ikke frigivet.

*

Sidst i Januar fik vi atter Besøg af Politimesteren fra Odder, men denne Gang var det sammen med en Politikommissær fra Ordenspolitikkommandoen i Aarhus. Politimesteren spurgte da, om vi ikke kunde tænke os at leje Skolen ud til Politiskole, og han tilføjede: »Saa kan vi maaske paa den Maade holde Dem fri for tysk Indkvartering, for ellers bliver Skolen sikkert belagt igen, saa snart der atter kommer større Militærstyrker til Byen.«

Vi svarede, at det kunde vi egentlig godt tænke os, men vi maatte først have Undervisningsministeriets Samtykke til en saadan Ordning. Vi talte ogsaa med vor gode Nabo, Pastor Lykke, om det, og han sagde straks, at der var ikke noget at betænke sig paa, og da Undervisningsministeriet ikke havde noget at indvende derimod, blev der oprettet en Kontrakt saaledes, at Ordenspolitikkommandoen for Jylland og Fyn overtog Skolen — med Undtagelse af vor private Lejlighed — til Politiskole fra 15. Marts 1944.

Skolen blev atter istandsat. Der blev foretaget enkelte Forandringer, der skulde nemlig være Plads til ca. 80 Reservebetjente og 10 Befalingsmænd eller Lærere. Og saa oplevede vi en dejlig Sommer med danske Sange og dansk Humør.

Som nævnt i Aarsskriftet sidste Aar, var vi paa Sjælland i September. Vi var i Frederikssund den 19. September og hørte der, hvorledes det var gaaet med det danske Politi. Vi fik Telefonforbindelse med Odder og fik at vide, at Politiet paa Højskolen var blevet afvæbnet, men ikke taget til Fange, og Skolen var naturligvis blevet undersøgt, men ikke beslaglagt af Tyskerne.

Saa snart Togforbindelsen kom i Orden, rejste jeg hjem og fandt Skolen lukket og tom for Mennesker. Politiet var jo kommet af Sted ret pludseligt; men ved gode Naboers Medvirken fik vi en Del af Politiets efterladte Sager fjernet, og det var heller ikke for tidligt, for allerede den 26. September kom tre Underofficerer fra en Afdeling paa Rathlousdal og bad om at se Skolen. De havde ikke gaaet rundt paa Skolen ret længe, inden de sagde: »Det er prima, prima, vi vil selv flytte herop, saa kan det nye Mandskab, der kommer, blive indkvarteret paa Rathlousdal.« Og allerede næste Dag var Skolen igen belagt af tysk Værnemagt.

Denne Gang var det ikke saa stor en Styrke, ca. 40 Mand, udelukkende Befalingsmænd og mest Kontorfolk. Det var en Slags Forsyningskommando, der købte Fødevarer op — særlig fra Aarhus — og sendte det ud igen til forskellige Afdelinger paa Fyn og i Jylland. Nu gik der en stadig Strøm af Biler Dag og Nat med Varer, der blev læsset om og fordelt og sendt bort igen. Der blev inden Jul slagtet 16 store Svin paa Stedet foruden alt det, Tyskerne kunde købe i Slagterforretninger her i Byen. Flere af dem talte Dansk; de havde været her i Landet et Par Aar, og de var ret godt underrettet. Nogle af dem hørte engelsk Radio, og de var godt klar over, at Krigen var tabt for Tyskland. Midt i Februar 1945 blev dette Hold afløst af et lignende, men mere nazipræget og fjendtligt-sindet Hold. Jeg behøver jo blot at minde om Kommandanten i Odder, da Kapitulationen kom.

Ved det nye Holds Indrykning blev Skolen lavet til en Fæstning. Omkring Haven blev rejst en Pigtraadsspærring i Mandshøjde, og med passende Mellemlum blev der bygget solide Skydestillinger. Der blev tilført ca. 25 store Billæs Sand til dette Formaal. Rundt omkring i Haven blev der nedgravet ca. 60 store Tromler Benzin. Der blev bygget to solide Ammunitions- og Sprængstofdepoter, omgivet af metertykke Sandmure, ogsaa i Haven. Min Kone og jeg skulde have Ausweis for at komme ind, og der blev indlagt Klokke til os, saa Vagten ude fra Bom-

men kunde ringe efter os, naar der kom eventuelle Gæster. Selv Posten, Mælke- og Avisdrengene havde vanskeligt ved at faa Lov at passere!

Da Meddelelsen om Hitlers Død kom, skulde der flagges paa halv Stang i tre Dage — forøvrigt den eneste Gang dette Hold flagede — men det tyske Flag var knap nok kommen ned den sidste Aften, før Meddelelsen om Kapitulationen lød, og Dagen efter var det Dannebrog, der blev hejst og gik til Tops i tre Dage.

*

Det blev en vidunderlig Aften den 4. Maj, for selv om man gik i Spænding i disse Dage, kom Meddelelsen om Kapitulationen alligevel helt overvældende. Thorvald Madsen var kommen paa Besøg, og da den engelske Radio midt under Udsendelsen forkyndte det glædelige Budskab, maatte vi have Luft for vor Glæde. Vi gik udenfor, og som en Løbeild rygtedes det over hele Kirkebakken, at man var begyndt at samles paa Højskolen, og i Løbet af ganske kort Tid var der samlet 18. En kom med en Flaske Vin, en anden med Likør. Kaffebordene blev dækket med, hvad Huset formaaede, og der blev talt og sunget, snakket og leet og udbragt Leve for det frie Danmark og vor gamle, gode Konge.

For os var det en stor Glæde, at det blev her paa Højskolen, som i godt to Aar havde været optaget til andre Formaal, at man samledes for at fejre Befrielsen.

Tyskerne kunde ikke rigtig forstaa, at der saa pludselig kom saa mange Fremmede, der tilmed opførte sig paa en underlig Maade med Omfavnelser lige for Øjnene af dem, og da vi fortalte dem om Kapitulationen, vilde de ikke rigtig anerkende det; det var jo kun kommen fra den engelske Radio; men i de følgende Dage gik det alligevel op for dem, at det var Virkelighed. Med Kapitulationen skete der en mærkelig Forandring med Tyskerne. Officererne, der tidligere var overlegne og store paa det — vi hilste praktisk talt aldrig paa dem — blev nu pludselig venlige og ovenud høflige. Derimod virkede det nær-

mest modsat paa Mandskabet. Før Kapitulationen løb Vagten f. Eks. altid hen og lukkede Bommen op for os, naar vi skulde ud, eller naar vi kom tilbage, og de kunde kende os, men efter Kapitulationen gjorde de intet. Kom jeg cyklende, maatte jeg staa af og selv lukke Bommen op, selv om Vagten stod lige ved Siden af.

Vi havde regnet med, at de skulde rejse knap efter Kapitulationen, men det blev ikke Tilfældet. De kom til at staa under Royal Air Force's Kontrol og fik til Opgave at rydde op paa Strækningen indover Skanderborg og Ry. Vi gik længe og vidste ikke rigtig, hvad det kunde føre til. Der var Tale om, at vi skulde have Flygtninge, men det slap vi heldigvis for, og den 15. Juli rejste endelig de sidste Tyskere.

For tredie Gang maatte vi til et stort Rengørings- og Istandsættelsesarbejde; det kneb baade med at faa Haandværkere og Materiale, men ogsaa det kom vi over, og nu har vi saa begyndt vor Skolegerning igen.

Egentlig skulde jeg slutte her, men I vil sikkert kunne forstaa, at dette at faa begyndt igen efter 2½ Aars Forløb har optaget vore Tanker stærkt og ikke mindst i Tiden indtil November. Vi har altid glædet os til at begynde et Skolehalvaar, men denne Gang har vi længtes efter det. Somme Tider har vi følt, som om vi skulde til at begynde forfra. 2½ Aar er en lang Tid at holde stille. Det er fem Elevehold, der mangler, og vi skulde jo gerne have Traadene knyttet sammen igen.

Men nu, vi har faaet begyndt, er det, som det hele finder sit naturlige Leje. Vi kan heller ikke andet end være taknemlig for Begyndelsen. Vi har 31 flinke unge Mennesker, og saa havde vi endda otte Udmeldelser paa Grund af Indkaldelse til Militærtjeneste, Mangel paa Arbejdskraft i Landbruget og maaske ogsaa de store Lønninger.

Vi har to flinke og dygtige unge Lærere, Højskolelærer *Støchkel* og Landbrugslærer *Arne Antonsen*, foruden vore gamle Medhjælpere, Pastor *Lykke* og *Thv. Madsen*, og min Kone har faaet fæstet to raske og dygtige Piger, et Forhold, som ikke er uvæsent-



Det nye Elevhold, 1945—46.

lig i vor Tid. Men det bedste ved det hele er alligevel dette at komme til at virke i den Gerning, man har sat sig som sin Livsopgave, og som man elsker. Det er først, naar man bliver optaget af den Gerning, at man rigtig finder sig selv igen og kan glemme en Del af det, man helst vil glemme fra disse lange og mørke Aar. Besættelsestiden er slut, og Odder Højskole er gaaet ind i en ny Tid.

Elisius Johnsen.

Da Odder Højskole blev dansk Politiskole.

I Anledning af, at Højskoleforstander Johnsen, Odder Højskole, har bedt mig fortælle lidt om vort Skoleophold paa »Politikasernen« i Odder Sommeren 1944, skal jeg med Glæde i korte Træk prøve at opriske lidt deraf.

9. Maj 1944 om Aftenen ankom 50 Reservepolitibetjente fra København til Odder for at blive stationeret paa Politikasernen og for at gennemgaa et tre Maaneders Kursus under Ledelse af en Kasernekommandant og syv Befalingsmænd, henholdsvis Politiassistenter og Overbetjente. Politikasernen »Odder« skulde altid ligge som en Beredskabsstyrke ved Siden af Skoleuddannelsen. Det skete jævnligt i Sommerens Løb, at der var Uroligheder i de store Byer omkring Odder, saasom Strejker og Sabotage, hvor Politikasernens Mandskab assisterede. I Sommerens Løb blev der holdt flere Kursus for andre Betjente, saa der næsten til Stadighed var en 75—80 Mand paa Skolen.

Naar jeg i Dag skal se tilbage paa Sommeren 1944, vil jeg gerne have Lov at sige, at det blev en Sommer med Liv og Spænding, fuld af mange Minder og Oplevelser, som vi vil huske til sene Tider. — Odder Højskole blev et Sted, vi kom til at holde meget af. Odder er en levende By med de smukke Omgivelser i den frugtbare Egn, og selv om Højskolen ligger i Byen, kunde man altid være i Ro, og da tænker jeg paa den store Have og de dejlige Plæner, hvor Politiet fik Lov at lave Gymnastik hver Dag, saa Sveden haglede ud og sved Græsset,

saa vi maatte til at give Plænen Vand, for at Johnsen stadig kunde faa lidt Græs til sine Høns. Der er vist heiler ingen, der glemmer Vejlskoven, naar vi havde Eftersøgning og Terrænsport en brændvarm Sommerdag. Hvis vi saa kunde faa Lov at tage en Tur til Stranden bagester og faa Grannaalene vasket af, betød de 4—5 km Marchture ikke meget.

Øvelse, Eksercits og Brug af Vaaben indøvede vi paa Idrætspladsen »Kildemarken«, hvor vi marcherede ned hver Dag, fra Kl. 9 til 12. Eftermiddagen bestod i, at vi havde Politikundskab, d. v. s. Rapportskrivning, Færdselslære, Vedtægter m. m.

Men som Dagene gik, blev det med Skolearbejdet en Saga blot, og vi var paa Vagt i Aarhus næsten hver Nat paa Grund af Uroligheder, som de fleste nok kan huske, og der er vist ingen Grund til at komme nærmere ind paa det her.

Saa kom den mest uforglemmelige Dag i Politiets Historie, den 19. September, da dansk Politi blev afsat, og mange af Politiets gode Mænd blev taget til Fange og sendt til tyske Koncentrationslejre. Der var vist ikke mange, der havde regnet med, at det skulde gaa saadan.

Kl. 11,30 rykkede stærkt bevæbnede tyske Politisoldater ind paa Højskolen, der i Løbet af faa Øjeblikke fuldstændig blev omringet af ca. 80 Mand. Hvorhen man vendte Øjet, saa man Maskingeværer, og skønt vi stod med Armene i Stræk, var Tyskerne meget nervøse. Vi maatte saa under stærk Vrede og dybt Had lade Herrefolket afvæbne os. Den sovende Natvagt maatte med stærke Skældsord skyndsomst paa Højkant i næsten nøgen Tilstand med Armene i Stræk.

Vi blev derefter alle internerede i Foredragssalen, saaledes at der i den store Gang var posteret tre Soldater med Maskingeværer, og et Par stod i Døren ind til Foredragssalen, ligesom der gik Mand ved Mand uden for Vinduerne.

Kl. 16 om Eftermiddagen blev vi givet fri, og Tyskerne drog af Sted med alle vore Vaaben og dertil hørende Am-



Her ser vi nogle „Snaphots“ fra Politiets gode Dage paa Odder Højskole:

Foroven: Legemligt Arbejde er strengt, men Gymnastik paa Plænen kan ogsaa drive Sveden ud.

I Midten: Marchkolonne. Idyl fra Hvilestunderne i Haven. Splitflaget er hejst. Orkesteret øver sig.

Forneden: Der trædes an. Den store Bil stod altid klar til Udrykning.



munition, ligesom de fyldte deres Hjelme med Johnsens Æbler, en tog en hel Kasse og hældte ind i Bagsædet af sin Vogn! Men det var jo ogsaa Herrefolket.

Vi søgte derefter paa bedste Maade at forlade Politikasernen hurtigst muligt. Det viste sig ogsaa, at et Par Dage efter var Tyskerne der igen og tog Skolen i Besiddelse.

Hvis Højskolens gamle Elever vidste, hvordan deres Skole saa ud den 5. Maj d. A., saa vilde mange have spurgt, om den ikke var for medtaget til at blive dansk Højskole igen. Det var et lille Buckenwalde at se paa med høje Pigtraadsspærringer og Bomme og hvad mere af Sikkerhedsforanstaltninger, Tyskerne kunde finde paa. Men den 15. Oktober var Skolen i sin fineste Orden, saavel udendørs som indendørs, da var jeg med til et Folkedanserkursus og havde god Lejlighed til at se den.

Naar nu Skolen aabner sine Porte for et nyt Hold af Danmarks unge den 3. November, saa kan I være forvisset om, at Hr. og Fru Johnsen har stræbt med Liv og Sjæl i Sommer for at faa deres kære Skole klar og ikke mindst for at glæde gamle Elever, som gæster Skolen. Jeg har lært at kende dem og ved, at det Maal, de har sat, er at give vi unge noget af Livets største Værdier, og at vi paa Vejen fremad maa have den Livsglæde og Lykke med, som Højskolen vil give os.

Som gammel Højskoleelev vil jeg ønske, at Odder Højskole maa gaa en rig Udvikling i Møde, at der maa være Fred om Skolearbejdet, at det Brud, som er sket i de fem lange Aar, hvor Tyskerne meget af Tiden har huseret paa Skolen, maa faa Lægedom.

Hvad gamle Elever har faaet af sand Oplysning og Dygtiggørelse, maa blive bygget endnu stærkere op, at de Værdier, vi kan høste paa danske Højskoler, aldrig maa blive forgæves, men en Gave, som aldrig kan glemmes.



Folke-danserholdet, der genindviede Højskolen.

Vi har lært at elske Danmark,
 hver en dyr og omstridt Plet,
 vi vil vogte Fædres Minde,
 vi vil værne om vor Ret.
 Vi har valgt den største Herre,
 og staar fast som Væbnervagt,
 vi gaar frem med hævet Pande
 og med Livets Gud i Pagt.

Gunnar Jørgensen.

Held og Lykke for Højskolen fremover. Tak for Sommeren 1944.

*Hans Jacobsen,
 Reservepolitibetjent.*



Fred paa Jord 1945.

Saa blev der Fred paa Jord — og Gudskelov — Krigsforbryderne har faaet eller er i Færd med at faa deres retfærdige Straf.

Apropos! Retfærdighed. Der var en Tid, da Tyskerne havde besat omtrent hele Europa, og de fremskudte Stillingen stod i Kaukasus og i Ægypten. Japanerne havde besat mægtige og sjerntliggende Omraader. De tyske Undervandsbaade var lige ved at afskære England Forbindelsen med Omverdenen. *Roosevelt* forsikrede i sine Valgtaler, at den amerikanske Ungdom ikke mere skulde forbløde paa fremmed Jord.

Hvis nu Tyskland havde haft Flyvemaskiner nok, eller V-Bomberne havde været saa langt udviklede, at de havde været i Stand til at tilintetgøre alle Englands, ja, maaske Amerikas Byer. Eller tænk, om Tyskland havde opfundet Atombomben! Ja, saa havde i Dag Hitler, Laval og Quisling været Heltene, og de Allieredes Hærførere og Regenter været Krigsforbrydere.

Men havde da ikke Aksemagterne Ansvaret for Kri-gen? Enhver nøgtern Iagttager vidste i hvert Fald, at Tyskland sidst i Trediverne havde forberedt sig paa, ja, sat al sin Kraft ind paa at skabe Verdens stærkeste Hær, hvad der ogsaa paa det Tidspunkt var lykkedes dem, og at Tyskland fik Støtte dertil af adskillige Diktatorer og Millioner af Tilhængere af det totalitære Styre.

Til Trods herfor har hverken Hitler, hans Stab, det

tyske Folk, ej heller Stalin, Churchill, langt mindre Chamberlain Ansvar for Krigen. Men hvert eneste Menneske, som har givet sit Bidrag eller blot sin Velsignelse til Krig. Eller paa anden Vis anerkender voldelige Afgørelser.

De, som har Adgang dertil, og som gider, kan læse dette Aarsskrifts Aargang 1936, hvor jeg i Artiklen »Fred paa Jord« skriver om den Krig, der maatte komme, og nogle af Aarsagerne dertil. Man laver ikke disse uhyre Mængder af kostbart Krigsmateriel, for at det skal staa og ruste op. Naar Drengene laver Træsabler, er det fristende at prøve dem. Man sikrer nu engang ikke Freden ved at lave Vaaben. Tværtimod, de er altid en Fare for Freden. Man sikrer ganske bestemt heller ikke Freden ud i Fremtiden ved, at England udbygger sine Baser, f. Eks. ved Gibraltar, Amerikanerne ved at bygge Baser paa Island og Russerne Støttestrukturer i Tunis.

Husker du, hvordan Krigen begyndte? Englænderne laa ved Maginotlinien, satte et Skilt op: »Vi skyder ikke«. »Vi heller ikke«, svarede Tyskerne, og man fik sig en hyggelig Passiar.

For hvad var egentlig Meningen med denne Krig? Propagandaen satte ind: »Lær at hade!« og efterhaanden steg Vildskaben og Barbarismen uden Sidestykke i Historien. Ikke alene paa Fronterne, men ogsaa Civilbefolkningen blev massakreret skaanselsløst. Lige skaanselsløst paa alle Fronter. Det kulminerede til Slut i Brugen af Atombomben. Jeg finder det beskæmmende, hvis en Landsmand har bidraget til den mest djævelske af alle Krigsopfindelser. Ak, havde Atombomben blot aldrig været opfundet! Mon ikke de Allierede bitterligt har fortrudt det, at de brugte den, som Churchill kalder: »Denne prægtige Bombe.« Oven i Købet anvendt mod en stor By med hele dens civile Befolkning. Hvilke Perspektiver aabner Atombomben ikke! Maaske det er muligt at fremstille en Atombombe, som kan fremkalde saa kraftig en Eksplosion, at den antænder Atomenergien, der omgiver hele Jordkloden, saa den forsvinder i Himmelummet som et Stjernesud.

Vi har hørt og læst om, hvordan Fanger og politiske Modstandere blev behandlet i Koncentrationslejrene eller med et stærkere Navn: Tilintetgørelseslejrene. Man vilde ikke tro det og vægrer sig endnu ved at tro det muligt, at der fandtes Mennesker saa kyniske, saa barbariske.

Er det mere end rimeligt, at sligt bliver straffet? Men lad det ikke gaa ud over det tyske Folk. Husk, her var anbragt Tusinder af Tyskere før Krigen, bl. a. fordi de var Modstandere af Systemet.

Den, som straffer for at hævne, begaar selv Brøde; Straf skal være Vederlag, en Bod til Erstatning for det, som er forbrudt. Hvis alt ondt her i Verden skal gengældes med noget, der er værre, bliver det slemt at leve paa vor Jord. Med ondt skal ondt fordrives, har med Held været brugt til at udrydde Rotter med Gift, men det har aldrig bidraget til at gøre Mennesker bedre. Det er forstaaeligt, at primitive Folkeslag afgør Mellemvær ved Krige. Men højt kultiverede Lande med højtudviklet Retsvæsen indenfor Grænserne! Hvorfor kan de ikke lade Domstolene ordne Sagerne, naar det er noget uden for Landegrænserne? Skulde de forenede Nationer blive det Instrument, der skulde danne Grundlaget for en virkelig og varig Fred? Ikke blot udfærdige Venskabsstraktater og Ikke-Angrebspagter, som man brænder den første Dag, de ikke passer i Krammet. De fem »store« Udenrigsministre kunde i hvert Fald ikke magte Opgaven. Der er ellers nok at tage fat paa. Jorden er ude af Drift, Fabrikerne sprængt i Luften, Transportvæsenet ødelagt og Samfund og Organisationer ude af Funktion. Hvordan skal man danne Grundlaget, bygge Fundamentet til den nye Verden?

Det er egentlig saa nemt. I 1941 skrev jeg i Aarsskriftet en Artikel: »Kræv aldrig mere for dig selv, end du altid er parat til at give til andre.«

Truman har for nylig sagt i en Tale: »Vær imod andre, som du vil, andre skal være imod dig.«

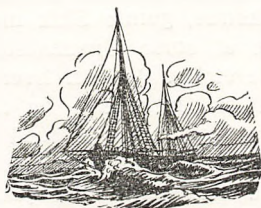
Jesus af Nazareth sagde for et Par Tusinde Aar siden: »Du skal elske din Næste som dig selv.«

Der mangler kun, at du giver din Tilslutning. En Stemme er kun en Draabe i Havet, vil du maaske indvende. Men Havet bestaar af ene Draaber.

Glædelig Jul, godt Nytaar ønskes alle Aarsskriftets Læsere.

Egby pr. Glostrup.

Edvin Lindquist.



Meddelelser.

Adventtanker.

Mens disse Linjer skrives, lyser den første lille levende Flamme i Adventskransen — og snart tændes alle fire Lys — som Symbol paa, at Lysets og Glædens Tid nu er oprunden.

Ordet Advent betyder: Herrens Komme — eller Forventningens Tid. Den kønne, gamle Skik med at gaa i Skoven og binde en Krans af smaa Grankviste og hænge den op i Stuen — og tænde et Lys dem for hver af de fire Adventsøndage, er af katolsk Oprindelse, og det er en Skik, som nødvendig skulde lægges bort; den er med til at føre Sjæl og Sind ind i den Forventningens Glæde, der præger alle kristne Mennesker ind mod den store Julehøjtid. Denne Adventstid eller Forberedelsens Tid skulde vi saa bruge til at gøre alt rede til at fejre den Nat, da Fredsfyrsten kom til Jorden som et lille Menneskebarn, og som lod sig føde og svøbe af en fattig Kvinde og hylde og tilbede af de hellige tre Konger som et Bevis paa, at han var kommet til os alle, rige og fattige — store og smaa.

Dette Guds Under var saa stort, at vi Mennesker har nødig at have en Forberedelsens Tid for ret at kunne fejre Fredsfyrstens Komme. Denne Tid skulde være fyldt af stille Glæde og Forventning og ikke af forjaget Travlhed og Forretningsspekulationer, hvor man let glemmer det egentlige for Gaver, god Mad og andre ydre Ting.

Lad os blive ved hvert Aar at binde vor Adventskrans og tænde vore fire, smaa Adventslys, og forberede os til Julefesten, saa vi ikke i vor materielle Travlhed glemmer at modtage Fredsfyrsten i Stilhed og ydmyg Taknemlighed og Glæde.

En rigtig glædelig Jul ønskes for Odder Højskole samt for alle mine gamle Elever.

Med Hilsen

Inga Hedevig Thygesen.

Hvad er det at være paa Højskole?

Mange, der har været paa Højskole, staar tit over for Spørgsmaalet: »Hvad er det at være paa Højskole?« eller før de har været der: »Hvorfor vil du paa Højskole?« og det kan vi maaske bedst give Svar paa bagefter.

Har vi ikke, før vi kom paa Højskole, tit stillet os selv det Spørgsmaal: »Hvad er Meningen med mig, hvorfor lever jeg i Grunden.«

Mon ikke alle unge før eller senere kommer til det Punkt, hvor den daglige Tilværelse ikke er nok, selv om de er glade ved deres Arbejde og har mange gode Venner, saa mangler der ligesom en Forklaring paa det hele, hvad nu Livet er, og hvorfor vi nu netop skal leve det Liv, der er bleven givet os som danske Mennesker.

Vi gik ikke forkert, da vi tog paa Højskole. Vi fik Svar paa det hele, enten det nu var i Timerne eller uden for Timerne, ikke et Minut af den Tid, vi har været der, vilde vi have undværet.

Da fik vi Svar paa Spørgsmaalet om Liv og Død, om Dansk og kristen, om Verden og Fædreland. Da blev vi styrket i Troen paa, at der ogsaa var en Plads til os at udfylde her i Livet.

Nu forstaar vi bedre, naar de ældre hentyder til »de skønne Ungdomsdage, aah ja.«

Hvor er det dejligt at høre en ung Mand eller Kvinde, der har været paa Højskole, udbryde: »Saa først ved man, hvad det er at leve.« Saa er man klar over, at vedkommende har faaet det med sig derfra, som ingen maatte undvære.

Der er nu bleven en Mening med det alt sammen, og alle vore Handlinger bliver af Betydning i det Øjeblik, vi opdager, at vi er bunden i Kærlighed til det Fædreland, som Gud har givet os som en Gave og en Opgave, som en Virkeplads for vore Kræfter, men ogsaa som en kostelig Penle, vi ikke for nogen Pris vil miste.

D a g n y P e d e r s e n .

Alle Elever og Kendinge fra min Odder-Tid sendes en hjertelig Hilsen. Det glædede meget at høre, at Odder Højskole igen har kunnet genoptage sin Gerning med en god Elevflokk.

Try Højskole, Dronninglund.

C. H. D a u g b j e r g .

Hvor er Vandrebøgerne fra Sommeren 1932 og Sommeren

1935?! Sørg for, at de kommer i Gang igen, og send Meddelelse til Daugbjerg.

En rigtig glædelig Jul samt et godt Nytaar ønskes Venner og Bekendte.

Christian Bach,
»Kysingø«
pr. Odder.

Peter Nielsen,
Assedrup Mk.
pr. Malling.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes hele Familien Johnsen, Lærere og Lærerinder samt Venner og mine gode Kammerater fra Sommeren 1942.

Johanne Hounisen,
Stadil, Tim.

Jeg vil herved gerne sende en Julehilsen til alle Lærere og Elever fra Vinteren 41—42.

Venlig Hilsen
Kristian Pedersen,
Dalgas Boulevard 48, Kbhv. F.

Glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes alle Venner og Bekendte fra Sommeren 37.

Caroline Christensen,
Moltrupvej 1, Haderslev.

Alle Kammerater og Venner ønskes glædelig Jul og godt Nytaar.

Anna Bertelsen (37),
Sverrigsgade 16, St. th., Aalborg.

Med Ønske om en god og glædelig Julefest sender jeg Familien Johnsen, Kammerater og Venner fra Vinteren 1941—42 de bedste Hilsener.

Ejnar Brix Larsen,
p. t. Korporal ved 1. Livgandebataillon,
Sandholmløjren pr. Birkerød.

Hilsen med Ønske om en rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar til alle Elever fra 1938.

Grethe Christensen, f. Birkeskov.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes alle Elever og Venner fra Vinteren 1941—42.

Aage Østergaard. Kristen Jensen.
Arne Lund.

En glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes Kammerater og Venner fra Sommeren 1940.

Grethe Nørgaard Madsen,
Ejstrupholm.

En rigtig glædelig Jul og alt godt i det kommende Aar ønskes alle Venner og Bekendte af

Martin Clausen og Dagny Pedersen.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes Venner og Bekendte. — Med venlig Hilsen

Petra og Kaj Lykke Sørensen, Saxild.

Hilsen til gamle Venner fra os alle tre paa »Lindely«.
Svend Lykke, Olga og Laurits Laursen.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes Venner og Bekendte.

Johanne Balle, Arden.

Glædelig Jul og godt Nytaar ønskes alle Kammerater og Venner fra Vinteren 1941—42.

Arne J. Østerlund.

Alle Kammerater fra Vinteren 1940—41 og alle gode Venner, jeg lærte at kende paa Odder Højskole, ønskes en glædelig Jul og godt Nytaar.

Johns. Ibsen, »Lille Barsbøl«, Jels.

Venner og Veninder og Lærerpersonalet fra Sommeren 1938 ønskes en rigtig glædelig Jul og et godt og velsignet Nytaar med Tak for alle gode Minder.

Karen og Magnus Pedersen,
Kollerup Præstegaard pr. Fjerritslev.

Alle Aarskriftets Læsere ønskes en rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar.

Doris Johansen, Elektricitetsværket, Hedensted.
(Vinteren 1931—32.)

Hilsen med Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar sender jeg til alle Venner fra Odder Højskole Sommeren 1937—38.

Karen Larsen.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes Venner og Bekendte. — Med venlig Hilsen.

Dagmar og Troels Svenstrup, 1935—36,
Rude pr. Odder.

Alle Venner og Bekendte ønskes en rigtig glædelig Jul og godt Nytaar. — Med Hilsen

Vadborg og Regnar Wulff Rasmussen,
Lunddal.

En glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes alle, jeg lærte at kende paa Odder Højskole.

Jørgen Jørgensen, Elbæk Lærerskole.

En glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes Kammerater og Venner fra Højskolen.

Olga og Johs. Jensen, »Stenslund«.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes alle gamle Elever.

Børge, Gunnar og Ejgil.

Gamle Elever sendes en venlig Hilsen med Ønsket om en glædelig Jul.

Guðrun Iversen

Gennem Aarskriftet vil vi gerne bringe alle vor bedste Julehilsen med Ønsket om et godt Nytaar.

Asta og Niels Primdahl.

Gamle Elever og Venner ønskes en glædelig Jul og et godt Nytaar.

Anna og C. P. Corneliusen,
Lahmsgade 57, Odense.

Vi vil gerne ønske hele Familien Johnsen, Lærere og Lærerinder samt alle vore gode Kammerater fra Sommeren 1942 en rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar.

Emmy, Byrsted. Betty, Ejstrupgaard.

En rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes alle Venner og Kammerater.

Johannes Sørensen, Aarslev.

Følgende er blevet gifte:

Ida Karstop 1927—28.

Peter Mikkelsen 1930—31.

Sigfred Berg 1934—35.

Karl Svenstrup 1938—39.

Aksel Elsborg Jensen 1941—42.

Gudrun Nielsen 1941—42.

Inger Pedersen 1942.

Børge Jensen 1942—43.

Niels Alminde Nielsen 1942—43.

Vi ønsker de nygifte hjertelig til Lykke.



Aarsskriftet skulde jo ikke alene være Budbringer mellem jer og os, det skulde ogsaa være saadan, at Eleverne derigennem holdt Forbindelsen vedlige indbyrdes. Vi beder jer derfor om at sende os smaa Meddelelser og Oplysninger, som kan have Interesse for Kammeraterne, ligeledes er vi taknemmelige for Artikler. Send det i god Tid, helst inden 15. November til Laurids Laursen, Boulestrup, eller Skolen. Husk Adresseforandringer.

Selv om her har været en Del Udlændinge, der har overnattet paa vort Vandreherbeng, har vi ikke tidligere haft saa mange Nationer repræsenteret som under Besættelsen. Foruden Tyskere fra alle Egne af det store Rige var her ogsaa Polakker, Ungarer, Rumænere, Franskmænd, Englændere og Russere. Vi havde et Par Hold russiske Fanger i Løbet af Vinteren. Til disse blev et Værelse under Gymnastiksalen forsynet med solid Pigtraadsspærring for Vinduerne. Fangerne blev under Bevogtning benyttet til forskellig Slags Jordarbejde. Dagen efter Kapitulationen kom her 60 Russere, som blev indkvarteret i Gymnastiksalen. De var her i otte Dage, men de bestilte ikke noget videre. Om Aftenen samledes de gerne ude i Haven, sang og spillede og dansede deres ejendommelige russiske Danse. Vi fik bekræftet, som der saa tit bliver fortalt, at de er tilsyneladende godmodige, primitive og i hele deres Væremåde som store Børn.

Sidste Aar skrev jeg, at det vilde knibe med at faa Balance i Regnskabet, da Trykningen af Aarsskriftet er steget Aar for Aar, men Lovene siger, at Kontingentforhøjelse skal vedtages paa en Generalforsamling, og det har vi jo ikke kunnet holde. I Aar bliver det rent galt. Dels er der atter kommet en Stigning i Trykningsudgifterne, saa disse i Løbet af de sidste 3—4 Aar er mere end fordoblet, og dels er der kommet saa meget Stof til Bladet — og jeg vil nødig skubbe noget ud — saa vi har maattet forøge det med 16 Sider, dette vil medføre, at vi faar et Underskud paa ca. 400 Kr.

Vi har derfor undladt at trykke Kontingentet Kr. 2,50 paa Indbetallingskortet og haaber, at en hel Del af jer vil forhøje det, saa vi kan faa Balance i Regnskabet. Og saa vil vi bede jer om at sende Kontingentet saa hurtigt som muligt, helst Dagen efter, at I har modtaget Aarskriftet, saa det ikke bliver glemt.

Som man vil se af Titelbladet, kan Elevforeningen holde 25 Aars Jubilæum i Aar. Vi haaber, at de næste 25 Aar maa blive præget af en ny og god Tid.

Vi faar et 11 Dages Kursus i Landbrug, Havebrug og Regnskab fra 15. til 25. Januar 1946. Vi har ikke faaet Meddelelse endnu fra Kursusudvalget om, hvor mange der bliver bevilget Understøttelse, men vi har en Del unge indmeldt som Selvbetalere. Muligvis kan der blive Plads endnu til enkelte, hvis nogen skulde have Lyst til at være med. Betalingen er billig, kun 65 Kr.

Midt i Oktober havde vi et udmærket Folkedanserkursus med 62 Deltagere og under Ledelse af den kendte Lærer H. H. Hansen, Give (tidligere Nørskov). Deltagerne var særlig fra Aarhus og Omegn, men der var ogsaa en Del længere borte fra. Det var et fornøjeligt Kursus, rigtig præget af Liv og Humør og et vældigt godt Kammeratskab.

Der var stærke Ønsker fremme om at faa et saadant Kursus lagt fast hvert Aar paa Odder Højskole, og det blev vedtaget at holde Kursus i Oktober 1946.

Det kunde være morsomt at faa en Del gamle Elever med paa disse Kursus, men det er sikrest at skrive om det i god Tid.

Elevmødet 1946 holdes Søndag den 30. Juni. Vi sender jo Indbydelse ca. 14 Dage i Forvejen, men vi vil gerne herigennem gøre opmærksom paa Dagen, saa I kan holde den fri. Vi venter Rekordbesøg efter den lange Tid, vi har maattet holde stille.

Vi holder vor Vinterfest Fastelavns Søndag den 3. Marts, og for at ingen skal blive glemt, vil vi gerne gennem Aarskriftet invitere alle. Aftenforestillingen begynder Kl. 19 prc., og vi skulde jo gerne som tidligere have den røde Lygte ud. De, der ønsker Natlogi, medbringer Lagener og Haandklæde. Send os et Kort i Forvejen.

Vi inviterer kun paa denne Maade.

Venlig Hilsen

Marie og Elisius Johnsen.

Indholdsfortegnelse

Adventsalme.	3
Forældet aldrig blev Livets Tale, — ELISIUS JOHNSEN . .	5
Forkyndelse. JACOB LYKKE.	10
Idealets Magt. KR. STØCHKEI.	13
Fra mine Minders Verden. II. THORVALD MADSEN . . .	20
Kapitalisme og Kollektivism. C. P. CORNELIUSSEN . . .	27
»Ikke ved Magt og ikke ved Styrke...« J. SLOTSBO- NIELSEN	33
Litteratur eller Digtning. ERIK DAHLERUP-PETERSEN. . . .	46
Odder Højskole under Besættelsen. ELISIUS JOHNSEN .	53
Da Odder Højskole blev dansk Politiskolæ. H. JACOBSEN	63
Fred paa Jord 1945. EDVIN LINDQUIST.	68
Meddelelser.	72

